



ყოველკვირეული საზოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტ. გაზეთი
№ 22 19 თებერვალი 1908 წ. ფასი 10 კ.

შინაარსი: მეთაური.—სხვა და სხვა ამბები—ჩვენში.—რუსეთში.—სპარსეთი.—მცირე პასუხი ევალს, ლელისა.—ნეტავი ჩას (ლეკი), ქუჩიშვილისა.—მუშა-ფილოსოფოსი, მან-წილისა.—დისციპლინის პორიადეა, აეტორისა.—სათარხანი, Artemius-ისა.—დიად მზის სხივებს, ბაბ. ი.—სა.—თეატრი: პარნასისა.—ქუთაისის თეატრი, სერ, ყორჯ.ისა.—პროვინცია.—კოპერატიული საზოგადოებები და პროფესიონალური კავშირები, ს. თავართქილაძისა.—ქუთაისის ქრონიკა.—ღედა, როგორც აღმზრდელი, ჰენრიხ შულცესი.—განცხადებანი.

რ ე ღ ა ჯ ი ი ს ა ზ ა ნ :

წვულებათ, რომ Artemius-ის „ეკალი“ საპასუხო წერილში (ჩვე. კვ. № 21) პირველი ორი სტრიქონი დაუკვირვებლობის გამო ამოუშული დაგვრჩა, თუმცა ჩვენ ის არ გვიფულისხმია ამ სტრიქონებში, როგორც ზოგიერთ მკითხველს გაუგია.

„ჩვენი კვალი“—**№ 23** ნომერში დაიბეჭდება ბ. ლმვ. მებრძვალის ახალი ნაწარმოები

„მნათობთა ჩივილი“



24 ნომრიდან კი დაიწყება ბეკვა ცნობილ ავტორის ლომილ ანდრეაშვილის პიესისა

„მეფე შიშვილი“

თარგმანი ქ.ნ. განდევლისა.



Audi alteram partem
(მეორე მხარესაც მოუსმინეთ!)

„პატიოსან მებრძოლთა შორის
მოიკეპული ნაშუსია!“

„ღღეს მუშათი პარტიის ციხე-სიმაგრეს ყოველ მხრიდან მტერი ესხმება“ („ეკალი“) და აბა რაღა საკვირველია, თუ ვახ. „ეკალიმა“ მედგარი იერიში მოიტანა ... „ჩვენი კვლის“ წინააღმდეგ. ვახ. „ეკალს“ ეს იერიშები ეტყობა, ამ ხელათ მიანც, გათავებული უნდა ჰქონდეს, მაშ სიტყვა ესლა ჩვენ გვეკუთვნის.

„ეკალიმა“ ბოლო დროს გარკვევით აღნიშნა ბრძოლის საგანი: ეს იყო, ერთიმ „ჩვენ კვლში“ დახუდებული ნაციონალიზმი-შოგინიზმი-იმპერიალიზმი-პანქართველიზმი. ამას „ეკლის“ ფაღვეანი თავის უკანასკნელ ფელეტონშიაც ხაზს უსვამს: „აშკარაა, —სწერს იგი—რომ პანქართველისტური მიმდინარეობა კი არსებობს და არსებობს სახელდობრ „ჩვენ კვლში“ („ეკ.“ № 32). როდესაც ჩვენ ამის საბუთები მოვთხოვეთ, მან მოიყვანა ზოგიერთ ჩვენ წერილიდან ზოგიერთი „ფრაზა“, ხოლო როცა ამ „ფრაზებზე“ და „დებულებებზე“, ისე როგორც ჩვენ წერილების მიუღწეველად და დედა აზრებზე მას თავი წაუვადეთ, მან იკადრა და განაცხადა: „ჩვენ ხომ იმაში არ შევავაქვს იქვი, რომ კვალელ პუბლიცისტმა წყალივით არ იცის მარქსისტული ფრაზები და აზრები“; რომ იგი (კვლის პუბლიცისტი), თავის წერილებში არ ქადაგობდეს მარქსისტულ აზრებს. მაგრამ „ეკალის“ ფაღვეანი „სიტყვას“ როდი ჯერდება, იგი ჩვენ „საქმეს“ უშიჯავს კბილს (თითქოს მარქსისტულ აზრების ქადაგება კი თავის-თავადაც არ შეადგენდეს საქმეს!). რაკი ფაღვეანს საქციელი წაუხდა, იგი ამოეფარა „სადაზოფერო კვლუმს“; ჩვენ ეს საფარიც მის ხელიდან გამოვაცალეთ. მაგრამ ჩვენი მოპირდაპირე დიდი „მარბფათის“ პატრონი და აბა იარაღს როგორ დაჰყრიდა. მას ესლა ყველა თავის „სამხედრო“ ძალები მოუქუჩებია ... „არტემიუსის“ ღია ბარათთან და ეს უკანასკნელი გაუხდია საოპორაციო ბაზათ.

„ეკალს“ მედელტონის ჩვენს „გაისანადგურებელ“ არგუმენტათ მოჰყავს აღნიშნულ ბარათიდან ის ადგილი, სადაც ავტორი ითხოვს „დახმარება აღმოეფინოთ იქაურ ჩვენ მოძებებს (ე. ი. ოსმალეთის ქართველებს), რათა იგინი დამარცხებული არ დარჩენ ახალ ასპარეზზე ბრძოლაში და მსხვერპლი არ გახდენ „ახალგაზნა ოსმალთა“ თავაშვებულ ნაციონალიზმისა . და ამასუ „ეკალი“ გვეკითხება: „აბა, ახლა დავიძინათ, აქ ან-ბანის სწავლებზე ლაპარაკი, თუ პოლიტიკურ ბრძოლაზე“?

თავისთავად ცხადია, რომ ნაციონალიზმის წინააღმდეგ გამკლავება, თუნდაც ეს არა სკოლდობრთ იდეიურ სფერას, უქვევლობა იგულისხმებს პოლიტიკურ კამპანისა. მიუღლი საკითხი მხოლოთ იმაშია, თუ რა ხასიათის იქნება ეს ბრძოლა. ჩვენ ვიცით, რომ დედამიწის ზურგზე

არ იბოვება ისეთი სოციალდემოკრატია, რომელსაც საქირთ არ მიანდეს ბრძოლა ნაციონალურ მწავგრელობის წინააღმდეგ. მაშსადამე, დაზარულ ნაციონათის ბრძოლას, თავის და თავად თითონ „ეკალიც“ ვერ ჩავგივთვლიდა მძიმე დანაშაულობათ. საქმე იმაზე და-მოკიდებული თუ რა ხასიათისა იქნება ეს ბრძოლა. ამის შესახებ „არტემიუსის“ ბარათში არაფერია ნათქვამი იმის მეტი, რომ აღნიშნულია იქაურ ქართველების (და არა გათათრებულ, გადაგვარებულ ქართველების) ნაციონალურ სახის შერჩენის საქირთება და ხაზვასმულია მისი საფრთხე „ახალგაზნა ოსმალთა“ ნაციონალიზმის მხრივ. თუ „ეკალს“ ანტერესებად სიმათილე, ცხადია, რომ იგი პოლიტიკურ პროგრამის შესახებ უნდა შეეკითხებოდა ამ „არტემიუსს“, ან ჩვენ რედაქციას, ან და ეხელძღვანელნა ჩვენი შეხედულებებით და მიმართულებით *). „ეკალი“ უკუღმა მოიქცა: მან ჩვენი შეხედულება და მიმართულება ნაციონალურ საკითხის შესახებ დასკვნა „არტემიუსის“ შემოხსენებულ სტრქონებელან, რაც თითონ საქირთებად ახსნას.

შეიძლება „ეკალიმა“ ჩვენი „ნაციონალისტური სულისკვეთება“ იქიდან აპოკითხა, რომ „არტემიუსი“ „ახალგაზნა ოსმალებს“ აღერს-ანათ არ იხსენიებს, და ეს დღეს „ოსმალთ-სპარსეთის რევოლუციების დროს“? შეიძლება ამიტომ გვეწამებდეს—სურვილს დავქსაქსოთ ამ რევოლუციის ძალები, დავარდლით იქაურ ოპოზიციონურ, რევოლუციონურ ძალოთა „ბლოკი“? მაგრამ როგორ მოხდა, რომ იგივე „ეკალი“ სხვა ადგილას ჩვენ გვისაყვედურებდა სწორედ წინააღმდეგს, ე. ი. ამგვარ „ბლოკების“ ტრფილებას რევოლუციის დროს? ნუ თუ „ეკალს“ თავის დავთარში აღარ უწერია არავითარი ლოლიკა?

რაც შეეხება ჩვენს განწყობილებას „ახალგაზრდა ოსმალეთთან“, „ეკალს“, უნდა გავუმეღვანოთ შემდეგი. რაც უნდა დიდათ ვფასებდეთ ამ პარტიის მოქმედებას ოსმალეთის ძველი რეჟიმის წინააღმდეგ, ჩვენ მიანც არ შევიძლიან სასტიკათ არ დავგმოთ მათი ნაციონალური პოლიტიკა, რომლის ნამდვილი სულია სწორეთ „თავ აშუებული (ე. ი. უკიდრესი) ნაციონალიზმი“. ეს არ შეადგენს არავითარ საიდუმლოებას: მათთვის, ვისაც კი ოდნავ მიანც თვალი უღვენებია მათი მოქმედებისთვის წარსულში, თუ აწყიოში. აი მაგ. რას ვკითხულობთ „ახალგაზნა ოსმალების“ თვით იმ პროგრამაში, რომელიც დაწერილია ოსმალეთის ყველა ოპოზიციონურ და რევოლუციონურ ძალების შესაკავშირებლათ:

„4. იმ ნაციებს, რომელნიც შეადგენენ ოტტომანის იმპერიას, არაოადეს არ მიეცეს არც სრული ავტონომია და არც აღმინისტრაციული ავტონომია“.

* ჩვენ აქი იმდენსა ვწერთ ნაციონალურ საკითხზე, რომ თვითონ „ეკალი“ ჩივის: „ქვანი კვლის“ ყოველთვის და სოველბან ნაშალადვით აწებებს ნაციონალურ კითხვას, რომ ამ ვაჭეთის ჰგუფი ყოველ კითხვას ნაციონალურ დარჯავში ატარებს“ და სხ.

„6. იმ ელემენტებს, რომელნიც იმპერიაში ესწრაფიან სრულს ან მხოლოდ ადმინისტრაციულ ავტონომიას, ვაცხადებთ მტრებათ.“

„7. ოტტომანის იმპერიაში ჩვენ ვცნობთ მხოლოდ ერთ ხალხს, ერთადერთ ეროვნებას, ეს არის ოტტომანები“^{*)}. აი, ამ ნაციონალიზმში იფარება დიდი საფრთხე არა მარტო ოსმალეთის დაზარალებულ საციებისათვის, არამედ აგრეთვე მთელ ოსმალეთის განახლების საქმისათვის. ამიტომაც საჭიროა — იკაურ დაზარალებულ ნაციებმა—და მანასადამე ქართველებმა—აქედანვე შეიგნონ ნაციონალურ თვითარსებობის დაცვის უარდსობა, ნაციონალური უფლებათა მთელი მნიშვნელობა, საჭირო დღეიდანვე სწარმოებდეს იქ სათანადო პირობებზე. ხოლო რაც შეეხება საავტორიტეტო ლოზუნგების „სრულილობას“, პირდაპირ პოლიტიკურ მოქმედებას, თუ სახალხო გამოსვლებს, ეს, რა თქმა უნდა, ისეთი საკითხებია, რომლის გადასწყვეტათ ჩვენ სრულებითაც არა გვაქვს კომპეტენცია. თუნდაც სასებით და ზედმიწევნით ვიცნობდეთ ოსმალეთის შინაურ, ადგილობრივ პირობებს, ჩვენ მიანც თავს შევიკავებდით მკაფიო, გადამჭრელი და მტკიცე რამ გვეთქვა აღნიშნულ საკითხებზე, რადგან უქანასწნელთა გადაჭრა სასებით ეკუთვნის ადგილობრივთა მოქმედ პარტიებს.

„ეკალი“ ფაღვეანი კი მოგვცდომია: „თქვენ მიბრძანდებით, თათარიში“ (ბარაკალა ენამახლობისათვის!), თქვენ პოლიტიკურ კამპანიის ხსენი და შესაფერ პარალს იძლეით, თქვენ ქართველ მუშებს სტამბოლისაკენ მიუძღვებით“...

აშკარაა, ჩვენი მოკამათე სწერს ყველაფერს, რაც კი პირზე მოადგება, თორემ ის თუნდ ერთი წუთით რომ დაეჭიკრებულყო, ადვილათ მიხვდებოდა თავის უზარობას. მართლაც, ჩვენებურ ქართველ მუშებმა რომ ოსმალეთში შეიძლენ პოლიტიკურ კამპანიის წაყვანა—თუნდ ეს იყოს წმინდა ბურჟუაზიულ-ნაციონალური კამპანია—მათთვის, რასაკვირველია, აუცილებლათ საჭირო იქნება, სხვათა შორის, ოსმალური ენის შესწავლა და უფრო მეტათ საჭირო იქნება იკაურ სოციალ-დემოკრატიულ და პოლიტიკურ ვითარების ზედმიწევნით გაეცნობა, ყველა ეს კი უშუალოდ ითხოვს მრავალ წელიწადებს. ასე, რომ სანამ ისინი „კამპანიისთვის“ მოემზადებოდნენ, იქ დღევანდელი პოლიტიკური ბრძოლა უკვე გათავებული იქნებოდა. ცხადია, „ეკალი“ ისეთ რამესა გვეწამებს, რასაც ვთქმის ნაციონალისტება და; „პანქართველისტობა კი არა, არამედ მხოლოდ გიყური ფანტაზია. ჩვენ ქართველ მუშა ხალხს არამც თუ პოლიტიკურ კამპანიისათვის“ არ ვერეკებით სტამბოლისაკენ, ჩვენ მათ იქითვე ვერ გავისტუმრებდით ვერც ქართულ წერა-კითხვის გავრცელების საქმისთვის: ჩვენ ამ საქმეს მუშათა პარტიას ვერ დავაფლებდით ვერც თვით საქართველოს მიწა-წყალზე. ყველა ჭკუათა მყო-

ფელმა სოციალდემოკრატმა კარგათ იცის, რომ წერა-კითხვის გავრცელება არ არის და არც შეიძლება იყოს პარტიული საქმე, ე. ი. ამას ვერ მოხმარდება პარტიის ვერც ბიუჯეტი და ვერც კაცები, და ეს იმიტომ კი არა, რომ ჩვენ დღათ არ ვაფასებდეთ წერა-კითხვის საქმეს, არამედ მხოლოდ იმიტომ, რომ ამისათვის ჩვენ არა გვაქვს საკმაო ძალა და არც გვექნება თვით სოციალურ რევოლუციამდე.

მაშ, საიდან ამოიკითხა ფაღვეანმა ჩვენი „პახორტობის“ ამბავი? ის პირდაპირ გვითითებს „არტემიუსის“ წერილზე. მაგრამ ამ უქანასენდის სათაურათ აწერია: „ღია წერილი ქართველ საზოგადოებას“ და შიგაც თვითრე „შავათ სწერა“, რომ ოსმალეთის ქართველების აღნიშნული დანახარჯი „ყველაზე მეტათ უპირანება ქართვ. შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებისათვის“. და მერე როდის აქეთ არის, რომ მუშათა პარტიათ გადაიქცა ქართველი საზოგადოება ანუ წ.-ქ. საზოგადოება, რომლის თავმჯდომარეა გენერალი ყაზბეგი?!. მართალია ფელტონისტი ხელობა ოხუნჯობაა, მაგრამ არც ამ ზომის ოხუნჯობა ვარჯა. „არტემიუსის“ ღია ბარათის ანი და ჰოე მკაფიოთ არის გამოთქმული მის დსასარულ, შემდეგ სტრიქონებში: „მე, რადგან ვიცი ქართული, სომხური, თათრული და რუსული ენები“), სურვილს ვუცხადებ იმ საზოგადოებას და აგრეთვე კერძო პირთ, შეძლების დაგვიართ დახმარება აღმოვეჩინო გაზთვის გამოცემის საქმეში“. ეს არის და ეს.

ყველა ზემო ნათქამიდან აშკარაა, რომ „ეკალის“ ფაღვეანი გზრძვის არა „ჩვენი ეკალის“ რაიმე მიმდინარეობას, არამედ თავის საკუთარ ფანტაზიისაგან შექმნილ ლანდებსა და მოჩვენებებს... ეს მეტათ საშიში ხუმრობაა! Cave ne cadas! (ფრთხილათ, უფსკრულისაკენ არ დაგორდეთ!).

ჩვენი გაჯიუტებული მოკამათე ვაზ „ეკალიდან“ თვითონაც კარგათა გრძნობს, რომ „არტემიუსის“ ღია ბარათი ვერაფერი თამასუქია ჩვენს გასანადგურებლათ და ამიტომ იგი ყველა ჩვენს წერილებს ნარათ იღებს და ერთბაშით ახსადებს, ვითომც „ჩვენი კვლით“ სულელ დღე უჭრუნი ჩიგვიჩინებდეს“, რომ „რდეს“ ყველამ უნდა ვიზრუნოთ იმისთვის, რომ ოსმალეთ-საპარტიის ქართველები ნაციონალ-კულტურულათ შემოვიერთოთ და შევიკავიროთ“.

მოკამათე ამ სტრიქონებს ბრკალებში სევამს და მით მითხვებს აფიკრებინებს, რომ ეს ადგილი „ჩვენი კვლის“ რომელიმე წერილიდან ამოღებული ციტატაა. ნამდვილათ კი; ისეთი ადგილი არ იპოვება არც ჩვენს სარედაქციო წერილებში და არც რომელიმე ჩვენი თანამშრომლის ნაწერებში! ეს ჩვენი მოკამათის პიტლო საყალბეა, რუსულათ „პადლოგია“.

*) „არტემიუსმა“ ენებს ბარა კარბათ იცის ოსმალეთის მთელი ადგილობრივი ვითარებაც, მას იქ ხანგრძლივათ უცნობარია.

ჩვენს წერილებში არამც აუ მოხსენებული ადგილი არ იპოვება, იქ ზირდაპირ წინააღმდეგეც არის გამოთქმული. აი მხე, „ჩვენი კვალი“ № 18-ში თეთრზე შავით დაწერილია: „ნაციის სხვა და სხვა სახელმწიფოში მყოფ ნაწილთა დასახლოებლათ და შესაკავშირებლათ ყოველივე სურვილები და იდეური ქაღაღება შორ მანძილს ვერ გაივლის და ფუჭათაც დარჩება. თუ აქ არ არსებობს სოციალ-დემოკრატიული ცხოვრების მზგავსება, დაახლოება“.

იმე წერილში აღვნიშნავთ, რომ საზოგადოებრივ წეს-წყობილების ასეთი მზგავსება კი განდგება მხოლოდ მომავალში, როცა რუსეთსა, სპარსეთსა და ოსმალეთში დამკვიდრდება პოლიტიკური და მოქალაქობრივი თავისუფლებანი, რაიც ხელს შეუწყობს ამ ქვეყნებში კაპიტალიზმის განვითარებას. ეს უკანასკნელი კიდევ თავის მხრივ გამოიწვევს იქ ათეით (სპარსეთსა და ოსმალეთში) სოციალისტურ პარტიების შექმნასა და განვითარებას... ამ ნიდაღზე (მზგავს სოციალ-დემოკრატიული-პოლიტიკური ვითარებაში) ჩნდება ძლიერი იდეური ურთიერთობა და ზე-გავლენა, ნაციები ერთმანეთს უახლოვდებიან კულტურულათაც. ნაციათა ასეთი დაახლოება, რომ კაპიტალისტურ საზოგადოებათა ბუნებრივი მიმართულებათა და არა ჩვენ მიერ გამოვარდნილი ოცნება, ამას მპოწმობს თვითონ კაცუკო. მისი აზრით, უკვე დღეს განათლებული კაცობრიობა კულტურულათ მხოლოდ სამ დიდ ოჯახს წარმოადგენს; ესენია საქრისტიანო ქვეყანა (600 მილ. ადამიანი), ისლამის ქვეყანა (250 მილიონი) და ბუდისტურ-ბრაჰმანული-ქვეყანა (700 მილიონი). და თუ მართალია კულტურული დაახლოება და დაკავშირება იმ ხალხთა, ვისაც ერთმანეთისაგან ჰყოფს ენა, ეროვნება, თვალუწყდენელი სივრცე, უსახლგრო ოკეანები და ბუმბერაზი მთები; თუ ამათი კულტურული დაახლოება-დაკავშირება ნამდვილი მიმართულებათა თანამედროვე საზოგადოებათა ევოლიუციისა, მაშინ ათასჯერ უფრო მართალი ყოფილა ერთსა და იმავე ნაციის მებობლათ მცხოვრებ ნაწილთა კულტურული დაახლოება-დაკავშირება. აი, ამიტომაც ვწერდით ჩვენ: „ნაციები ერთმანეთს უახლოვდებიან... ხოლო ერთ და იმავე ნაციის სხვა და სხვა ნაწილები (აღებულ შემთხვევაში ქართველობას), როგორც შიგნით, ისე გარეთ—სახელომწიფოათა საზღვრების გაღმა გამოღმა—შქირდით უკავშირდებიან ერთმანეთს ნაციონალ-კულტურულათ“ (იხ. № 19) თუ „ეკალი“ ამაში ჰხედავს პანქართველობას, მაშინ ცხადია, „ჩვენი კვალი“ კი არა, თვითონ ისტორია ყოფილა „პანქართველისტური“.

ჩვენ ღრმით გვწამს ქართველობის ნაციონალ-კულტურული აღორძინება-განვითარება და საღამს ვაძლევთ მის ბრწყინვალე მომავალს. მაგრამ ნაციონალ-კულტურულ აღორძინება-განვითარებას თავის საზრუნავ საქმეთ აცხადებენ შოვინისტ-ნაციონალისტები და თვით შავრაზმელებიც. რა განსხვავებაა ჩვენსა და მათ შორის? ის, რომ ისინი ნაციონალურ აღორძინება-განვითარება-

ში უშვებლათ იგულისხმებენ მუშათა პარტიის უკან დაწევას, სოც.-დემოკრატიის დაცემასა და განადგურებას; ჩვენ კი ნაციის მიერ ყოველ წინ გადადგმულ ნაბიჯს ვთვასებთ იმდენათ, რამდენათაც იგი მოასწავებს მუშათა საქმის წინ წაწევას, მის პარტიის გაძლიერებას და სხ. რაღას გვედებება ვაზ. „ეკალი“? მას არ შეუძლიან გვაპატიოს „იმის მუდამ წინ წამორბა და ხაზის გასმა, რამე „ქართველი ერის აღორძინება წინ წასწევს მუშათა კლასს“ („ეკალი“ № 32) ცხადია, ვახეთი იმას გვაბრალვებს, ვითომ ჩვენის აზრით ეროვნული აღორძინება თავის თავად იყოს მუშათა საქმის წინ წაწევა. ნამდვილათ კი „ეკალის“ მიერ ბრქალვებში მოყვანილი სტრიქონები, მისი საკუთარი „თხზულებათა“ ნამდვილათ, არ რას ვწერდით ჩვენ: „ერის კულტურულათ ვალონირება ნიშნავს უკეთესი პირობების შექმნას მუშა-ხალხის გონებრივ-ზნებრივ ასამაღლებლათ და საერთოთ მუშათა საქმის წინ წასაწევათ“ (ჩე. კვალი“ № 18). გინაზიზიო ყოფნა საქირო არ არის იმის ვასაგებათ, რომ საქმის წინ წასაწევათ „უკეთესი პირობების შექმნა“ კიდევ არ არის თვით „საქმის წინ წაწევა“. რაც უნდა საუკეთესო პირობები გქონდეთ, თუ თქვენ გულ ხელ დაუტევილი დარჩებთ, შემწვარი ხობბები თავისით პირში არ ჩაგიცივიათ... გგონია, ნათელი აზრია!

მაშ ჩვენი სწორ-უბოვარი მოკამათე როგორ-და ახერხებს აზრის დაბნელებას? იგი ამაზე თვითონვე მიგვითვებს, იგი სწერს, რომ „ჩვენ კვალი“ „მუდამ წინ წამორბილი—მთელი ქართველი ერის აღორძინება წინ წასწევს მუშათა კლასს“ და „იმავე ღრის არც ერთი სიტყვა ამ კლასის დამოუკიდებელ მდგომარეობაზე და პოლიტიკაზე“.

ამას სწერს მოკამათე „ეკალი“? ოქტომბრის თარიღით, ხოლო „ჩვენ კვალი“ სხვათა შორის, 5 ოქტომბრის თარიღით ვწერდით: „ცხადია, ჩვენთვის ნაცია არ ყოფილა ერთიანი მასს; ცხადია, რომ იგი ჩვენთვისაც დაცოფილია სხვადასხვა ერთი მეორის მოწინააღმდეგე კლასებთ და რომ ნაციის ბრწყინვალე მომავლის გამომჭყედი და მუშათა კლასიურ იდეალის განმხორციელებელი გვა არს სწორეთ კლასთა ბრძოლის განვითარება“. ვასულ სტქტემბრის 28-ის №-შიც ვარკვევით ვწერდით, რომ „ჩვენ საკმაო საკუთარი საქმე გვაქვს. ეს არის მუშა ხალხის კლასიური გათვითცნობიერება“. ჩვენმა მოკამათემ ძალიან კარგათ იცის, რომ ჩვენი წერილების აქ ხაზგასმულ სტრიქონებში სწორეთ მუშათა კლასის „დამოუკიდებელ მდგომარეობასა და პოლიტიკაზე“ ლაპარაკი...

ყველა ამის შემდეგ რა სახელი უნდა ვუწოდოთ ჩვენს მოკამათეს?.. დეე, თვითონ შკითხველმა მოუტებნოს მას საკადრისი სახელი, მან თითონ შეაჩვენოს ის, რაც საზარელია, მან თითონ გაართხოს სამარცხენო ბოძზე ის, ვინც ამის ღირსია.

ჩვენი მოკამათენი ვაზ. „ეკლიდან“ და „იმედლიდან“ ჩვენ წინააღმდეგ მიმართულ ყველა თვითნებურ წერილებში ამტკიცებენ ჩვენ „ნაციონალისტ-მოვინისტ-პანკარ-თველისტობას“, ამხელენ ჩვენს „მოლაღატურ საქციელს“ და იმავე დროს კი მოგვმართავენ: „გეტყობათ, რომ რაღაც ამოხეზებული ხაზით, რაღაც გაწუხებით, რაღაცას ყოყმანობთ; ნუ გეშინიანთ, ვაბედეთ! „მაშ ქენის საჩქაროთ, რაც განიზრახეს!“ ასე უთხრა ქრისტემ იუდას!.. მაგრამ, თუ „იუდაშ“ უკვე შესრულა თავის განზრახვა, ჩაიდინა „მოლაღატური საქციელი“, რაღა საჭიროა ვე მიმართო? და თუ განზრახვა ჯერ კიდევ არ შესრულებია „მოლაღატური საქციელი“ არსად არის, რაღათ ამტკიცებთ „მოლაღატური საქციელი“ ჩაიდინაო? ცხადია თვითონ მოკამათეებს არა სწმინთ, არასე თვითონვე სწერენ ჩვენს წინააღმდეგ... მაგრამ რა უნდა ელაპარაკოთ ისეთ მოკამათეთ, რომელნიც მოუბრუნებლათ ფეხქვეშ სთელავენ ძვირფას ქვეშარტებს: „პატრიოსან მებრძოლთ შორის, მოციქული ნამუსია!“

P. S. ვაზ. „ამირანის“ 183 №-ში დაბეჭდილია სანტერესო შენიშვნები ჩვენს შესახებ. ძალიან ვნანობთ, რომ ვაზ. „ეკლ“-„იმედის“ იერიშების მოგერება დროსა და ადგილს აღარ გვიტოვებს—ანგარიში გავგეწია სხვა პარტიის ჩვენი მოწინააღმდეგეებისთვისაც. თუ ბედმა მოგვცედა—„იმედის“ „ემომარნი“ გონს მოვიდენ და პატივი დასდეს იმ პარტიის ბაიარდს, რომლის შიმდევარნი თვითვე არიან, მაშინ ჩვენი ყურანლის შემდგენიმერში „ამირანის“ შენიშვნებზე საფუძვლიანათ მოველაპარაკებთ ჩვენს მკითხველებს.

სხვა-და-სხვა ამბები ჩ ვ ბ ე ბ

კვირას, 12 ოქტომბერს, სამეურნეო ბანკის სადგომში შესდგა ქ. შ. წ. კ. გამაგრებულ საზოგადოების კრება. კრებას დაესწრა 80 ნამდვილი წევრი. კრებამ განიხილა ანგარიში, მოისმინა სარევიზიო კომისიის აზრი ანგარიშის შესახებ და მის დაპტიკების შემდეგ, შეუდგა სხვა კითხვების გარჩევს. განიხილა კითხვა საზოგადოების სკოლებში პროგრამების შეუთანხმებლობის შესახებ. შეტეხე აგრეთვე ბათუმის სკოლას, რომელიც სპეციალურათ ქართველ მაჰმადიანებისთვის არის დანიშნული, ხოლო არც ერთი მაჰმადიანი არ მოიპოვებო შიგ. ამ კითხვამ საქაო კამათი გამოიწვია. უკანასკნელათ, კრება იმ აზრს დაადგა, რომ საზოგადოების განყოფილება, რომელიც ბათუმში უნდა დაარსდეს, ცედება ეს საქმე მოავგაროს.

დიდი კამათი გამოიწვია ბ. ა. მაქულაიშვილის განცხადებამ იმის შესახებ, რომ წ. კ. საზ. მღაზიაში არ უნდა იყიდებოდეს ისეთი წიგნები, როგორიც არის „ს.დ. მოატყუა ხალხიო“. კრებამ უარყო ეს აზრი.

საზოგადოების ბიბლიოთეკებისა და სამკითხველოების შესანახათ კრებამ გადასლა 3762 მ., საქმეების სა-

წარმოებლათ—3903 მ.. სკოლების შესანახათ—5,264 მანეთი.

კრებამ უცვლელათ მიიღო გამგეობის მიერ შედგენილი ინსტრუქცია განყოფილებათა მოწყობისათვის.

კრებამ, წინააღმდეგ რამდენიმე პირთა, გადასწყვიტა მუხუშუმისა და ბიბლიოთეკის წ. კ. საზოგადოებასთან დასაკრება.

დასასრულ, კრებამ მიიღო ორსამდე ახალი წევრი.

➔ ოდესის სამოსამართლო პალატამ დაასრულა „გურიის რესპუბლიკის“ საქმის გარჩევა. **ბენია ჩხიკვიშვილს** მიუსაჯეს კატორგა 4 წლით, **ერკომაიშვილს**—6 წლით, რვას—სამუდამო გადასახლება და ორიც გაამართლეს. ბრალდებულნი საქმეს ასაივრებენ.

➔ **აკაკის** საიუბილეო კომიტეტის სახრდაქცეო კომისიამ წერილობით მიმართა ქართველ მწერლებს, არტისტებს და მოღვაწეებს და სთხოვა „აკაკის იუბილეს სახსოვარი კრებულისათვის“ მოაწოდონ მოგონება, მოთხრობა, ამბავი, ლექსები და სხ. მათი შეგედულება აკაკის პოეზიის შესახებ, ან რაიმე ნახატი.

➔ ნოემბრის პირველ რიცხვებში გრ. რომაქიძე წაიკითხავს თბილისში **ქართულ ლექციას აკაკის შესახებ**.

➔ თბილისში შესდგა ქალთა წრე, რომელსაც მისნათ აქვს **აკაკის იუბილეს გადახდაში განსაკურნებული მონაწილეობა მიიღოს**. წრემ უკვე გამოსცა შესფერი მოწოდება პროციციელ მანდილოსნებისადმი.

➔ 11 ოქტომბერს, შუაღლის პირველ საათზე, ალექსანდრეს ბაღში **დააპატრივებს 15** საექუო კაცი და ერთი ქალი. გაჩხრეკის დროს ორ მათგანს: თეოდ. მეგრელიძეს და ალ. ლლონტს, აღმოაჩნდათ სასროლათ გამხადებული „ბრაუნინგები“. პოლიციის აზრით დაპატრივებულებს უნდოდათ ვაეპარკვათ რომელიმე „არტელშიკი“, როცა ეს უკანასკნელი იქვე ხაზინიდან ფულს გამოიტანდა.

➔ თვ. სახალხო უნივერსიტეტის გამგეობამ, პოლიციისტერისაგან მიიღო მოწერილობა, რომ გენერალ-გუბერნატორის განკარგულებით ადგილობრივ ენებზე ლექციები კითხვა აკრძალულიაო.

➔ **ილია ჭავჭავაძის** მოკვლის შესახებ წინასწარი გამოძიება დასრულდა. საქმე ამჟამათ საოლქო სასამართლოს პროკურორთან იმყოფება, რომელიც, საბრალმდებლო ოქმის შედგენისას, გადაეცემა სასამართლოს. პასუხის გებაში მიცემულია ხუთი კაცი.

➔ დღეს, 19 ოქტომბერს, თფილისის საკრებულოს დარბაზში, ეწვევის უნივერსიტეტის სტუდენტი ქალი მ. ე. ორჯონიძე-ტორაშვილისა წაიკითხავს რუსულათ ლექციას შემდეგ თემაზე: **პროსტიტუცია თანამედროვე მეცნიერების თვალსაზრისით**.

წ უ ს ე თ შ ი .

სიკვდილთ დასჯა გადაუწყვიტეს: ოდესში—2,

ხერსონში—2, კრემენჩუგში—3, კიევი—18, ვარშავაში—1, ელისავეტგრადში—6, ტულაში—2.

→ სიკვდილით დასაჯეს: ვარშავაში—1. ტურინსკიში—5, კიევი—4. სარტიტოვიში—2, რეველში—1. („რეჩი“ №11 337—242).

→ უმაღლესი ბრძანებით 18 ოქტომბრიდან დაიხურა ფინლიანდის შორეი სივმი. ბრძანების სისრულეში მოყვანა მიენდო ფინლიანდის გენ-გუბერნატორს.

→ ვაზ. „რეჩი.“ ის სიტყვით, მოსალოდნელია სამხედრო სამინისტროში რეფორმები მოხდეს. ცვლილება მოხდება აგრეთვე სახელმწიფოს დაცვის სამუშაოში. ამ უკანასკნელის თავმჯდომარეთ იქნება თვით ხელმწიფე იმპერატორი.

→ ფინანსთა მინისტრის განკარგულებით გამოიცა სახელმწიფო ხაზინის ახალი, 4 პროცენტანი ბილეთი 25 მანეთიანის ხარისხისა, ნახევარ წლის კუპონებით.

→ როგორც ხმება, გარეშე საქმეთა მინისტრი იზოლაცი სახ. დუმის ერთ-ერთ სხდომაზე წაიკითხავს მოხსენებას ბალკანეთის საქმეების გამო რუსეთის დიპლომატიის მოქმედების შესახებ.

→ 17 ნოემბერს ნოვოროსისკმა დიწყა ნოვოროსის რესპუბლიკის საქმის გარჩევა. სამართალში მიცემულია 106 კაცი. მათ შორის ყოფილი ქალაქის თავი, ვეჟილები, ინჟინრები, კომერსანტები და სხ.

უმაღლეს სასწავლებლებში. 9 ოქტომბერს პეტერბურგის უნივერსიტეტში ლექციებს მხოლოდ რამდენიმე პროფესორი კითხულობდა. სავიზიო ინსტიტუტის აუდიტორიებში შედგა სამი ლექცია. თითოეულს დაესწრო 10—25 მსმენელი.

9 ოქტომბერს არ შედგარა არავითარი მეცადინეობა: პოლიტექნიკუმის, ტენოლოგიურის, სამთამანდრო, სატყეო და ქალთა მედიცინურ ინსტიტუტებში, ქალთა უმაღლეს კურსებზე, საფერშოლო სასწავლებელში, ქალთა უმაღლეს საბუნებისმეტყველო-სამეცნიერო და საბუნ-დაგოგო კურსებზე.

→ მოსკოვის, კონსტანტინოვის საზოგადოების გამიჯნულ ინსტიტუტის დირექტორს გამოეცხადა პოლიციის ბოქაული და მოსთხოვა სია სტუდენტთა სახელ-გვარებისა. 9 ოქტომბერს პოლიცია უშვებდა სტუდენტებს დირექტორის მიერ მიცემულ სახელ-გვარების შემოწმების შემდეგ.

9 ოქტომბერს ოდესის უნივერსიტეტში გაერცვლდა პროკლამაციები, რომელშიაც აცხადებდნენ, რომ გაფიცვა გრძელდება. პროკლამაციებში სხვა მოთხოვნებთა შორის წამოყენებულია: — დაბრუნო უნივერსიტეტში ადმინისტრაციის მიერ გაძევებული რექტორი ზანჩუკისი და რამდენიმე პროფესორი. ლექციებს ესწრებოდა 5—40 მსმენელი.

ლამ-ლამობით აპატირებენ მრავალ სტუდენტებს.

ს ვ ა რ ს ე თ ი .

როგორც ვიცით, თავრიზი უკვე რევოლუციონერების ხელშია. ალყა, რომელიც შემორტყმული ქონდა თავრიზს,

მოხსნილია და თვით ენუდ დოლუმე ძლივს დააღწია თავი თავრიზელებს. მისი ჯარის ერთი ნაწილი, რომელიც თავრიზში დარჩა, სათარხანს მიემართა და მის რაზმში ჩაეწყრა. ამნარათ, პირველი სახელმწიფო ომი რევოლუციის სასარგებლოთ გათავდა; მაგრამ, რას უქალის მომავალი სპარსეთის თავისუფლებას, რას აპირებს შაჰი? ის სრულებით არ ფიქრობს იარაღი დაყაროს და ბედს შეურვიდეს. პირიქით, მას გადაწყვეტილი აქვს ხელ ახლა გაილაშქროს თავრიზის წინააღმდეგ. მაგრამ სად არის ჯარი, სად არის ფული? როგორც თეორანი, ისე მრავალი პროვინციები, შაჰის წინააღმდეგ აშკარათ მიდიან და ნებას არ აძლევენ მას თავრიზის წინააღმდეგ წავიდეს. მაგ., ხინჯანის ოლქის მცხოვრებლებმა, რომელიც თავრიზის გზაზე მდებარეობს, როცა გაიგეს, რომ თავრიზში რუსის აფიცრების მეთაურობით რაზმი მიდისო, გადაწყვიტეს დაიპირონ უფელტეხილი „კაზლალანკა“ და რაზმი უბრძოლველათ არ გაუშვან. თუ რა მდგომარეობაშია შაჰის ხაზინა, ეს კარგა ხანია ვიცით. ამავე დროს, სათარხანი საოცრათ ამაგრებს ჯავრიზს და, ვაზეთების სიტყვით, თეორანისკენ გალაშქრებასაც ეპირება.

დახს, თუმცა შაჰი აშკარათ გძრძობს, რომ დღეს თავისუფლებასთან ბრძოლაში ის სრულებით უძღურა მაგრამ... ტყუილათ კი არ გაუშარათა მან ლიხთოვს საუშე, თან რუსის აფიცრების პატივსაცემლათ, რომლებიც თავრიზის დასახჯელათ იგზავნებიან? და ეს საუშე პოლიტიკური საუშეა...

რუსეთის მოქმედებამ უკვე ალაპარაკა ინგლისი, რადგან მან მის (რუსეთის) მოქმედებაში ცნობილი ნოტის დარღვევა დაინახა. ამავე დროს, ოსმალეთის თეირანელმა ელჩმა დებეშე აფრინა სტამბოლში, რომ თუ რაზმი, რომელსაც რუსის აფიცრები მეთაურობენ, დამარცხდა, ამას ხელზე დაიხვეჭოს რუსეთი და ადერბეიჯანში ჯარს შემოიყვანსო. ამიტომ, აფრახილებს ოსმალეთს ელჩი, საქიროა მზათ იყოთ ყოველ შემთხვევისათვისო.

ასეთ მდგომარეობაშია დღეს სპარსეთი. რეაქციონერთათ თავგასულობას ხომ სასწდარი არა აქვს, ისინი გადიკენ პროფესიონალ ყაზლებათ. მაგ.; თავრიზში სამარცხენით დამარცხებული სუჯაი-ნიშამი ეხლა ქალაქ მარანდს შეფარებია და იქაურობას იკლეს. ეს ქალაქი ჯულფისა და თავრიზს შუა მდებარეობს და სუჯაი-ნიშამსაც საშუალემა ეძლევა აუბრებელი მავზავრიც ძარცვის და თავრიზში წასასვლელი გზაც დაიპიროს.

მ ი რ ი ა პ ა ს უ შ ი „ მ ა ლ ს ი „

ვიმარგებ, ვიმარგებ თავს, რომ არ ჩავერიო „ჩვე-ნებურ“ გათახსირებულ პოლემიკის ფერხულში, მაგრამ

) ეს წერილი ეკუთვნის „ეკალბს და „იძელს“ ბახაჰი კარგათ ცნობილ ინტელიგენტ მუშას.

ალბათ აღარ მეყო მოთმინება და ერთი-ორი სიტყვა მეც უნდა წამომცდეს.

რომ დარწმუნებული ვყოფილიყავი ჩემი გულწრფელი სიტყვების სარგებლიანობაში, მაშინ ერთი-ორის მაგიერ ათასსაც ვიტყოდი, მაგრამ არ ვარ დარწმუნებული ამაში და თუ წევრ ეხლა რამეს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ველარ მოვითმინე.

ნეტავე თუ სხვებიც არიან ჩემნაირ მდგომარებაში!

„ეკალმა“ დასუსხა გულის ის ნაწილი, სადაც ინახება ზნეობრივი სივაჟიზე, ქემშარტება და გულწრფელობა.

მეც იმას უნდა გამოვვასუხო ეხლა და ვაუწყო, რომ „ეკალი“ სარგებლობს თავის გავლენით, უფრო კი ბოროტმოქმედობს თავის გავლენით და აწვედის ჩვენ ეკალს“ დემაგოგისა, გინებისა და დაცივნის ახალ-ახალ ნობათებს.

„ეკალს“ შერცხვა პირდაპირ ეღიარებინა „ჩ. კ.“-ის ბოიკოტი და ურჩია მხოლოდ თავის და ჩვენს კვალის“ მკითხველებსაც, რომ „ჩ. კ.“-ის კითხვა საჭირო არ არის; თუ მაინცა და მაინც ვერ მოითმენთ, მაშინ ძველი „იფერია“ იკითხეთო.

არ გასჭრა ასეთმა პასიურმა ბოიკოტმა და ეხლა „ეკალმა“ დემაგოგის მიჰყო ხელი:

უნდა ჩვენ კვალს“ თავზე მოახვიოს ბურჟუაზიულობა, შოგინისტობა, მუშათა ხალხის მოღალატეობა და ეს ხომ ნებაყოფლობითი ბოიკოტის საუკეთესო საშუალებაა გულ-უბრყვილო მკითხველისთვის!

„ეკალს“ არ შეუძლიან ძველი აზრების მქადაგებელ⁽¹⁾ ჩვენ კვალს“ თავისი ახალი საბუთებით გასცეს პასუხი და ამიტომ მიმართა ასეთ უკადრის, უზნეო საქციელს.

იქნება მიგვიითოთ ანის „ქართველი ხალხი და ნაციონალიზმზე“ და ა. ჩხენკელის წერილებზე.

ჩვენ გეტყვით: ა. ჩხენკელის წერილები სრულიად არ ამართლებენ თქვენ პოზიციას ნაციონალურ კითხვაში. პირიქით. და რაც შეეხება ანის წერილებს, სთქვით, რომ მათი აზრი ახალია, თქვენია—და მაშინ ალბათ ჩვენც ვაგვეთ დირსულ პასუხს.

„ეკალის“ დემაგოგია და მისგან „ჩ. კ.“-ის დამცირება დაავიგოვინა მისმა მეფელეტონემ გ-მ.⁽²⁾

და რადგან გ. და „ეკალი“ სინონიმები არიან, ამიტომ გ-ს მაგიერ ვხმარებ „ეკალს“.

მე აქ არ ვეხები კითხვის არსებით მხარეს, რადგან პოლემიკა რომ შესაფერ კალაპოტში იყოს ჩაყენებული, მაშინ იმაზე ბევრი დიფერებოდა და ითქმოდა, მაგრამ მე ვეხები მხოლოდ ეხლანდელ პოლემიკის აუტანელ ფორმას.

¹⁾ ჩ.კ.-ის მიმართულება ეს ახალი მიმდინარეობაა ჩვენ ს-დ-იაში, დიალ!

²⁾ ნეტავე რადის ველირსებით, რომ ჩვენ პუბლიცისტებში ძირიან-ფესვიანათ აღმოიფხვრეს დემაგოგისა და ლანძღვა-გინების ნიკი!

„ეკალს“ არ უნდა თავისთვის გარდა სხვა მიმდინარეობის მოქალაქეობრივი უფლებაც იცნოს, მუშათა საქმეში ის თავის-თავს აღიარებს ერთად-ერთ მონაზოლისტათ, სხვები კი სულ კალბები, მატყუარები და მაცდურები არიან.

„ეკალმა“ რითაც კი შესძლო, დაამცირა და გაათახსირა ჩვენი კვალისა“ და მის მიმდევრების მნიშვნელობა.

ე. — ლს, ამ თავიანთ მახლობელ ამხანაგს, მთელი ორი წლის განმავლობაში მათივე ორგანოების მეთაურს, მეცინერების ხარისხით დაჯილდოებულ კაცს, მარქსიზმის ცოდნაში ვირებს ადარებენ, და ისიც უბოდიშოთ.

სამაგიეროთ, რითაც კი შესძლო, გაზარდა და გაავიდა თავის მნიშვნელობა და ძალა.

მას ვითომდა აინუნშიც არ ზღის ჩვენი კვალის“ არსებობა: იგი ვითომდა არც კი ფიქრობს მაღლიანი ბრძოლა გაუწიოს მას.

ის იძახის, ბელურებს წაბაზნებს არ ესვრიანო.

მაშ რაღა არის, ბატონებო, ეს თავგანწირული, ყოველ გვარ მიზნიდევლობას მოკლებული კამათი?

მართლა წაბაზნებთ ხომ არ გინდათ იბრძოლოთ? მაგას „ჩ. კ.“-ი სრულიად არ ელოდება. იცით რას მოგაგონებთ, ამხანაგო ეკლემებო, როცა ველარ ისვენებთ ჩვენ კვალის“ ყოველი ნომრის გამოსვლაზე... მაგრამ დარჩეს. ტყუილათ არ გინდათ გაატეხოთ ეტიბაზრი!

„ეკალს“ ალბათ ისეთი მოპირდაპირე ეკირვება, როგორც იყო „მუშა“, რომ თავისი ლანძღვა-გინების გადაქარბებით ხმა აღარ ამოაღებინოს.

ნუ თუ თქვენ გეინტერესებთ თქვენი მოპირდაპირეებიც იმავე ვარემოებაში ჩაყენოთ, როგორშიაც თქვენ იყავით ჩაყენებული „მუშისაგან“?

დღუიქრდით კარგათ, არ შეფერით ვერე ქვევი!

P. S. აგრეთვე პოლემიკის ეთიკურ მოსაზრებით არ ვეთანხმები ჩვენ კვალის“ სარედაქციო წერილების ზოგიერთ ადგილს, თუმცა გულწრფელ, მაგრამ მაინც შეუფერებელ კილოს ამალბება. მაგრამ ეს საერთოდ წვეთი წყალია „ეკალის“ ლანძღვა-გინების მორევში.

ლელი.
(ს. 1346 მუცხაძე)

ნ ე ბ ა ვ ი მ ა ს . . .

ნეტავე მას, ვინც კი გუქმულ-დაჩაგრულს, მშვიდ-მწუფრეულს მძურად გაუწოდებს ხელს, უნუგემოს, დაგდომის, ძის დაგემულს, ფე-დაადგეს უმწესს, ფეს-ქვეს ნაყოლს, და თუ ვნახავს მეტობას ცტრებულს, მწურად მკისანეს, თბლათ შოენილს, მწუხარეს, ნუგემოს ნემეს, ხელს მისცემს გაუბრეგულს, მათ შესწობს თვალთ-მომწუფურ მდუდარეს.

ნეტავი მის, ვინც რომ გაუქმდებოდა
 აუტანელ ჩვენს ცხოვრებას იაღწე-დებოდნენ,
 მხედ, უბოძად მძღვრად შექმნიდნენ
 და შეკუმურავს, სიღვრე კოველგან გასაქმანს,
 ვინც ღანრულად მსუქნენანდეს და კლავს
 არ კიდევს, ერთის უაქმობას
 და მოწოდება ეუღსუ სეღვრათა გრვას
 შირს, შირს ჭეჯანტავს, უმარტავს მძღვრად მტრობას.

ნეტავი მის, ვინც კი თავ-განწირულად
 დემთოს მისხვას არნას დრთს შეუქრება
 და რის უსმის მოძიეთ რბევა, გმირულად
 მტერს მისეულს მსწრაფელ ვეფხვებრ ქვეუთავს.

ნეტავი მის! დახ, ვაშა მის სხველს,
 ვინც ცაირულად თავს სიტყვად და ძალას
 ხაღვს მსუქნავს! არ და უმეკის მოაღდა ზეას,
 იქნეს ტელს და ჭკაფავს კვლავ სავდეს.

გ. ქუჩიშვილი.

მუშა—ფილოსოფოსი *).

ლიცგენი იწყებს გონების გარჩევას—„კრიტიკისგან“, რაც დასაბამიდან აუცილებელ შინაარსს წარმოადგენს ყოველ ფილოსოფიურ მოძღვრებისას. თუ ჩვენ გონების მუშაობას კარგით გავივებთ და შევივინებთ, ამით ისეთ კრიტერიუმს შევიძენთ, რომლის საშუალებით ადვილია გავარჩევთ კარგსა და ავს, ქეშმარტებასა და მრულდ შეხედულებას; ერთი სიტყვით, შემეცნების სფეროში გზა გაკვლეული გვექნება. ფილოსოფიის მუშაობამ დღევანდელამდე ვერ შესძლო გონების შინაარსის გაგება-ახსნა, საკულიტური აზროვნება, მოცილებული რეალურ სინამდვილეს, გრძნობათა ქვეყანას, მეცნიერებას, მეტაფიზიკურ სივრცეში დაფრინავდა; დღეს, როგორც იქნა, ფილოსოფოსებმა გაიგეს, რომ ადამიანის გონება კი არ ქმნის სინამდვილეს, არამედ სინამდვილე გრძნობათა გამოცდილების *) საშუალებით წარმოშობს გონებრივ მუშაობას, რომ ყოველი გრძნობათა გარეშე მყოფი, მოქმედი შემეცნება მრულდი. მაგრამ ეს ქეშმარტება, თანამედროვე მეცნიერების დსკვნათა ნიადაგზე დამყარებული, მათი შემეერთებელი აბსტრაქციის, ლიცგენის აზრით, როდია საზოგადოებრივი შეგების საკუთრება; ამიტომ, საჭიროა საცნობი გამორკვევა გონების ბუნება-შინაარსისა და ამით შემეცნების პრინციპების ნათლად გამოტანა კაცობრიობის გონებრივ ცხოვრებაში. და აი დიდებული ფილოსოფოსი უღდება აზროვნების ანალიზს. მის შესანიშნავ ნაწარმოებს: Das Aesen der menschlichen Korparchie-ის მეორე თავში ლიცგენი ამბობს: „აზროვნება არის ფუნქცია ტვინისა, ისე როგორც წერა ფუნქციაა ხელისა. და რამდენათ ანალიზი ხელისა გვეყველის ჩვენ იმ კითხვის გადაწყვეტაში, თუ რა არის

წერა, იმდენად ფიზიოლოგიურ გამოკვლევას ტვინისა შეუძლია დაგვეზაროს აზროვნების პრობლემის გადაწყვეტაში“. მაშ როგორაა აზროვნება ტვინის ფუნქცია? ამ კითხვზე ფილოსოფოსი ასეთ პასუხს იძლევა: „იმის ცოდნა, რომ აზროვნება არის შედგევი ტვინის მუშაობისა, გვახლოვებს ჩვენ ჩვენ შესწავლის ობიექტს (საგანს) იმდენად, რომ ის ფანტაზიის სამეფოდან, სადაც მოჩვენებანი დახეტიალობენ, სინამდვილის სინათლის სფეროში ეშვება. არა მატერიალური სუბსტანცია სული იქნება ასე და ამგვარად ხორციელ მოქმედებად“ (Das Wesen 52, 53). როგორც ვხედავთ, ფილოსოფოსის აზრით, ადამიანის აზროვნება არავითარ მისტიკურსა და შემეცნებისთვის მიუწოდებელ კატეგორიას არ წარმოადგენს: რამდენად ჩვენივეს ადვილი ვასაგებია ყოველი სხვაგვარი მოქმედება ადამიანისა, იმდენად შესაძლებელია ავსნათ ის მოქმედებაც, რომელსაც აზროვნება ეწოდება. „აზროვნება ისეთივე მოქმედებაა, როგორც სიარული. ჩვენი შემეცნება აზროვნებისა, სულისა ისე გრძნობიერია, როგორც სიარული, ტკივილი, საზოგადოდ როგორც ჩვენი მდგომარეობები. ჩვენ გგრძნობთ აზროვნებას; როგორც სუბიექტიურს, შინაგან პროცესს“ (Das Wesen). „აზროვნების აპარატი არის ისეთი საგანი, როგორც ყველა სხვა საგნები, არის ნაწილი ანუ აქცილიდენტია ქვეყნისა; ის ეკუთვნის უპირველესად საზოგადო (ან საყოველთაო) კატეგორიას ყოფნისას“... შინაარსი აზროვნებისა, არაკატეგორია, სხვა და სხვა არის, მაგრამ ფორმა მისი ყოველთვის ერთი და იგივეა; ასე რომ აზროვნებაში, ისე როგორც ყოველ მოვლენაში, განირჩევა ორი მომენტი: საზოგადო და კერძო, სუბიექტიური და ობიექტიური.

ჩვენ ვთქვით, რომ აზროვნებას შინაარსი აქვს-ქოთ; ყოველ „შინაარსს“ კი თავისი განზოცთელემა სინამდვილეში მოეპოება; ამიტომ აზროვნებასაც თავისი ობიექტი, საგანი, მისი შინაარსის კონკრეტისაცა ესაქიროება. შინაარსი აზროვნებისა თვითონ აზროვნებაა, მაგრამ ობიექტი, საგანი აზროვნებისა, კონკრეტი განირჩევა აზროვნებისაგან. მაგალითად ხე, რომელსაც ჩვენ ვხედავთ, ვყნოსავთ, რომლის შრალი გვესმის, ერთი სიტყვით, ხე—საგანი გრძნობისა, როგორც შინაარსი ჩვენი აზროვნებისა, არის თვით აზროვნება, მაგრამ იგივე ხე, როგორც ობიექტი, საგანი ჩვენი აზროვნებისა არ თავსდება ჩვენ თავში, ის ჩვენ გარედ არის.

შემდეგ ლიცგენი ვადაღის იმის გარჩევას, თუ როგორ დამოკიდებულებაში არიან აზროვნება და ყოფნა. ჩვენ გვგონია, რომ ეს ორი მცნება სხვა და სხვას რასმეს წარმოადგენენ და ვაპოვებთ, რომ ერთი საქმეა — გრძნობათა ქვეყანა და მეორე—მისი გონებრივი გამოხატულება-შეგნება (Bequiff), მაგრამ არ უნდა დავიფიყოთ ის; რომ თვით გარს, რაც უნდა აბსტრაქტული იყოს იგი, ჩვენ გრძნობათა საშუალებით ვიშენებთ (Erkennen, познаем), მაშასადამე განსხვავება აზრსა და საგანს შუა არ არის. „უპირველეს მნიშვნელობის შემე-

*). იხ. პირველი წერილი, ჩვენი კვალი № 21.

*) Опыт, Фихшпуд.

ნად ამ პრობლემის გადაწყვეტაში, ამბობს ფილოსოფოსი ერთ ადგილას („Das Acquisit der Philosophie), უნდა ჩაითვალოს ის ჩვენს დროშ ივავრცელბული აზრი, რომ ბუნება ადამიანის ინტელექტისა ნათესავია ბუნებისა საზოგადოდ... „ესლა ჩვენ დადასტურებით ვიცით, რომ ადამიანის სული წარმოადგენს განსაზღვრულ ნაწილს განუსაზღვრელ კოსმოსისას, სამყაროსი უნივერსუმისას.“ (Josepu dizpeu)—დიცენი აქ თავიდანვე საძირკველს უღვამს იმ პრინციპს მატერიალიზმისას, როგორც ფილოსოფიური მიმართულებისას, რომელიც იმას ამტკიცებს, რომ ადამიანის გონება ერთი მოვლენათაგანია საზოგადო ყოფნისა.

როგორც სხვა ობიექტები რეალულ სინამდვილისა, როგორც ყოველი საგანი, აზროვნებაც გამოიხატება სხვა მოვლენებთან დამოკიდებულების საშუალებით. ავილით—მაგალითად—სახლი, როგორც ობიექტი. რისთვის გამოიხატება ის ადამიანის გონებაში? მიტომ, რომ ამ სუბიექტს (ადამიანს) შესაფერი საშუალება მოეგობება—შხედვლობა; აი ეს ვითარება რეალობისა, ობიექტისა—ერთის მხრით და გრძნობათა მოქმედებისა, სუბიექტისა—მეორე მხრით, ხდის შესაძლებლად ვარშე ქვეყნის შემეცნებას. აზრიც ასეთ მოვლენას წარმოადგენს; ისე აზრი გაუგებარი რამ არის, თუ მას თავისი ობიექტი არ ახლავს. ტენის ფუნქცია ისეთივე „წმინდა“ ფუნქციაა, როგორც ფუნქცია სმენისა, გემოვნებისა, შხედვლობისა და სხვა. მაგრამ, მაშინ როდესაც ადამიანის სხვა ორგანოები განსაზღვრულ მოვლენათ ვანაგებენ, ტენის ფუნქცია—აზროვნებაც ვანუსაზღვრელია, —მას მთელი ქვეყანა „ემორჩილება“. „ყველაფერი, რასაც კი ვხედავთ, გრძნობათათვის მხოლოდ მიტომ არის მისაწლომი, რომ ეს (ყველაფერი) მასალად ხდება ჩვენი ტენის მუშაობისა. საგანი და შინაარსი აზროვნებისა არის ყველაფერი. მოქმედება აზრის ვანიზომება **საზოგადოდ ყველა ობიექტებით.**“ (Das Wesett. ვგ. 55). ასე რომ ჩვენი შემეცნება ისე ვანუსაზღვრელია, როგორც თვით რეალობა; ეს ისე კი არ უნდა ვავიგოთ, თითქოს მთელი ქვეყნის გონებრივი ფოტოგრაფია თავში გვქონდეს,—არა! თუმცა ჩვენი ყველა ობიექტების შემეცნების საშუალება ვევაქვს, მაგრამ არც ერთის **მთლად**, ზედმიწევნით, ყველა ნაწილით ვ. ი. შემეცნება ვერ ვავიწვევს ობიექტიურ სინამდვილის მაგერობას... (Das weseu 55-6), ობიექტები არ ილესებიან შემეცნებაში. შხედვლობას ეკუთვნის **რალაც მეტი** იმაზედ, რასაც ჩვენ ვხედავთ; სმენის სფერას ყველაფერი, რასაც ვისმენთ, აზროვნებას, ობიექტი; მაშასადამე, კიდევ რალაც, რაც **ჩვენი აზრის ვარშე იმყოფება**, ჩვენი შეგნების ვარშე. ჩვენი შემეცნება სინამდვილისა შეიცავს ორ მომენტს, ორნაირად ვიღებთ ჩვენი მას: როგორც **ვარშეს**, რეალობას და—**შინაგანს**, შეგნებას, წარმოადგენას; შინაგანი ქვეყანა—ჩვენი შეგნება და წარმოადგენა—საესებით ვერ ვაღმაროვეცემს რეალურ სინამდვილეს: მაგ., ხე შეგნებული, წარმოადგენილი

არის ხე საზოგადოდ, და არა მისი სხედასხვაობა; წარმოადგენა ან შეგნება იმდენად ვანიჩრევა თვითონ საგნიდან, რამდენად—საზოგადო კერძოსაგან.

მან-წილი.

(„შხედვო იქნება“)

„დისციპლინის პორიადკა“.

კარგ ვერაფერს ვახარებთ. მხვეგრპლი, მეგობრებო, მხვეგრპლი და კიდევ მხვეგრპლი! „ნაიალინეკვს“ მატარებელი უშემანქანოთ ვამოვეშოთ, დაეჯახნენ ერთმანეთს და შეიქნა ზათქი და ზრალი.

ღმერთმა შეგვიბარა, ენა არავის არ წამოვარდნია პირიდან, მაგრამ, ქაღვიც მხვეგრპლია ვამწრალო ყანყარატასთვის.

მე მოვახსენებთ წერა-კითხვის საზოგადოების კრების შესახებ, რომელიც მოხდა წარსულ კვირას. უპირველესი „რაზიუნდები“, სადაც უფარნო მატარებლები შეხვედნენ ერთმანეთს, ეს იყო: ბათუმის სკოლა, სადგური აკობია და საზოგადოების ქანქარ-მანქარი, ე. ი. შემოსავლ-ვასავლი.

უპირველესი მატარებელი, № 000, რომელიც ვლვის უსწრაფეს ვამოქანდა, ეს ვახლდათ ირაკლი რამიშვილი. ის დაეჯახა „დისციპლინის პორიადკას, კულტურატისას, სპეკულიატისას, ავანსიპატისას“ და სხვა მრავალ ამგვართ. ეს კორინტელი, თვით რამიშვილს რომ თვის თვლისთვის თითის წატყება სდომებოდა, არ მიავნებინებდა. მაგრამ თავმჯდომარე მიხვდა, ვამოუწიერ ორბიქტი და რამიშვილის ზევითა ვავონი უვნებლევ ვადარჩა. მან ამგვართ, ვამოარკვია ბათუმის სკოლის „სპეკულიატია და „დისციპლინის პორიადკაზე“ დაყენება.

არა ნაკლების სიქართ წამოვიდა მისკენ გ. ჟურული, აი ის ჟურული, ერთხელ მე რომ მკრეკავდა.

— ჩვენ ვესაღეთ, ჩვენ ვცლიდობით, ჩვენ ვიყავით, ბათუმის სკოლა... ქართველ მამამლიანთა ცმაწვილები... მოლესსაც კი ქრთამს ვაძლევდით... ესლა მე რომ მკითხოთ, ბათუმის სკოლა, ბათუმის სკოლა.

— წკრრრ... შეაყენა მატარებელი თავმჯდომარემ, ახალე ვანაფუშო, რომ პარავოზში ორთქლს ეკლო. ვადავიჩით ვანსაცელს, ვავუქმლით ორ ცეცხლმფრქვევ ვეშაპს. მაგრამ დახებ ჩვენს უბედურებას! ზურგიდან მესამე მატარებელი—ა. მირიანაშვილი ვამოქანდა.

— ცმაწვილებო, მორჯულება, ჩემის აზრით, მაგრე არ უნდა, მე ერთხელ მოლა სიონში ვაზიარე... ამის ვარდა ჩ. ყ. პ. ივლსა, როდესაც ნაპალეონი მცხეთას შემოვისა, ჩვენ იგი უკუუვავდეთ, რალდაც კი მოგვერდი ვიცლადი, ამიტომ ბათუმის სკოლა...

— წკრრრ... შესდექ! შეაჩერეს რანდი. საკითხი საკმაოთ ვამორკვეულია. ბრძანა თავმჯდომარემ და მიწყნარდა არე-მარე. მატარებლები მეორე შედლუხისთვის დაემზადნენ. მანქანებში წყალი მიუშვეს.

აწ ჯერი მივდა სადგურ პ. აკობიაზე.

— ლალატი! ლალატი! იყიდება ჰავლე აკობია, ამი-
სი ნება არა აქვს კულტურულ დაწესებულებას. არ
უნდა გაყიდოთ კველაფერი, განურჩევლათ, მიმართულე-
ბისა კილოში, ლანძღვისა, მრუშობისა... გამოავარდა
ერთი პარავოზიდან ცეცხლის ენა. ფედერალისტებს
თავხარი დაცვათ, რადგან ორატორმა კარგათ ვერ
გამოარქვია რა იყიდებოდა, ჰავლე აკობია თუ მისი
უკვდავი თხზულებანი.

— მაშ, თუ აგრეთ, იყიდება თქვენი სოსო მაქია-
რიაინცი მოუგეს მათ ნიშნი მოპირდაპირებს.

— ცენზურა, დეზინფექცია, არ გაიყიდოს. ცეცხ-
ლი, ცეცხლი, ორთავებს, ცენზურა! გიორგი შურულს
სიამოვნების ღიმილმა გადაჰკრა, მას მოაგონდა წარსუ-
ლი დრო, დროი ნეტარი.

— გააღეთ ფანჯრები, გაგრილდით! ურჩიათ ვი-
ლიცამ, მაგრამ ამ დროს კვლავ დაიძრა რამიშვილის
„პარავოზი“.

— გამიშვით, გამიშვით! ბატონებო, მე მარქსის
გამო ვაწყენინე ერთს ჩემს საყვარელს კაცს, ის მე პრო-
ტექციას მიკეთებდა. ეხლა კი აკობია, ვუი მაგისი... გა-
მიშვით! მიმიშვით! ბატონო თავმჯდომარე, თქვენ ყი-
რისის ომში ბრძანდებოდით, მეც იქვეი გახლდით, მაშინ
აკობია ბალანე იყო...

— წკარრ... კმარა, კმარა, საკითხი გამოირკვა,
როგორც სწანს, ომში ყველანი გყოფილვართ. შეაყენა
მეტარებლები თავმჯდომარემ და გადავიდნენ საზოგადოე-
ბის ქანქარა-მანქარებზე.

— მე ვიციღე ათი ბატი, დიწყო დ. კარიკაშვილმა,
თითოში მივეცი ორ-ორი კაპეიკი. ამითვან, წლის გან-
მავლობაში გაყვიღე ერთი, რომელშიაც მომცეს სამი
კაპეიკი. დანარჩენი ცხრა ბატი საქათმეში მიბია, მაშა-
სადამე, მე, ე. ი. საზოგადოებას, თუმცა ცოტა, მაგრამ
მინც მოუგია, მოუგია ერთი კაპეიკი.

— მეგობარო, შენა სტეები, შენ გიყიღია ათი
ბატი, მიგიცია აბახი, გაგიყიღია ერთი ბატი სამ კა-
პეიკათ, აღვიდგენია დახარჯულიდან მხოლოდ სამი
კაპეიკი, 17 კაპეიკი ზარალი გაქვს, რადგან შენ ბატებს
რაზიენ ყიდულობს. უხსნიდენ დ. კარიკაშვილს, მაგრამ
მას მინც მოუგება რჩებოდა.

— წკარრ... კითხვა გამოირკვეულია, დაუყარა
საკენკი თავმჯდომარემ და შეაყენა ორატორები. ამტკი-
ცებთ თუ არა ბატებს?

— შეშუაშვი, ინდაურებიც და დაპქრეს ბექელი
ანგარიშს.

ორატორებმა ოფლი ჩ. მოიწმინდეს, გადახედეს
კრწანისის ველს, სადაც მათ აღემართებათ ძველი, ვითარცა
ქართველს გამბეტებს და მიიქცნენ სარეცელსა თვისსა.

ასე და ამგვართა, ნათლათ, დაწერილებით, გამოარ-
კვიეს მათ საქმის ყოველივე საკითხი. ძნელია ძმარო,
როდესაც უმიქვილს ხორბალი არ აყრია, ძნელია და
სახეფათ, ღემანქანო მატარებლის გაწევა, ძნელია, რო-
დესაც „დისციპლინის პორიდაქსე“ არ მუშაობს გოგრა!

ასე გათავდა კრწანისზე
ორ შემზულ მტერთა ომი,
უყურებთ: შეენით ჩაფუჭი,
სუყველა ერთათ ლომი!
ზოგი ვადალი კამარას,
ზოგიც კვლავითა მწდომია,
ირაკლი ქშინავს ვეშაპებრ,
ცხენზე უკულმა მჯდომია!
დადა ზღვა მონაქეთისა,
ყანყრატოთ შექმნეს ზავილი,
გმირთა ჰკრეს აკობისა,
ქვემიდან ისმის კნავილი!
ეი, რა ძნელი ყოფილა
უქვალო ენის ქავილი!

ავტორი.

ს ა თ ა რ - ა ნ ო *

სათარ-ხანი დაბადებთი ღარდაღელი არის. ღარა-
დალი (სპარსეთი) აღერბიჯანის ჩრდილოეთის ერთ-ერთი
მთიანი ადგილია, რომელიც აკრავს ღარაზალს. ეს მთიანი
მაზრა სძევს მდინარე არაქსის მარჯვენა მხარეს, რო-
მელსაც არა თუ მარტო აღერბიჯანისათვის, ჰარამედ
მთელ სპარსეთისათვის უწიქებია მრავალი გამოჩენილი
სახელმწიფო მოღვაწეი, მუჯღღებები (მაღალ ხარისხის
სასულიერო წოდების პირები). ღარდაღელი რამდენიმე
მუჯღღებები დროებით ყოფილან ქერბალისის უმაღლესი
სასულიერო მამები. ქერბალისი შიიტების სალოცავი
ადგილია, სადაც ყოველ წელიწადს ემგზავებიან ური-
ცხეი შიიტები სალოცავათ.

1850 წლამდინ, ესე იგი, ნასრედინ შაჰის მეფე-
ბამდინ, ეს ქვეყანა ფაქტიურათ თავისუფლათ ყოფილა,
თუმცა სახელთ ესეც ირანის შაჰს შაჰს ექვემდებარე-
ბოდა. ნასრედინ შაჰის პოლიტიკამ დაიმორჩილა არა
მარტო ღარდაღი, არამედ ბახტიარელები, ლორისტანე-
ლები, შაჰსოვანები და სპარსეთის ქურდისტანის ერთი
დღი ნაწილი (ლორისტანელები და ბახტიარელები ცხოვ-
რობენ ცენტრალურ სპარსეთის შირაზის სამხრეთისაკენ).

ნასრედინ შაჰის მიზანი იყო, დაემორჩილებინა სპარ-
სეთის მთიულეთის თავისუფალი მცხოვრებნი, რისთვისაც
მან 1850 წელს თავის საღარაზამის (პირველი მინისტრი)
საშუალებით აღერბიჯანის მთავრობას გაუგზავნა ერთი
საიდუმლო ბეანება, რომელშიც წინადადებას აძლევდა,
რომ რუსეთ-სპარსეთის საზღვრების დასაცველათ დე-
ნიშნათ ღარდაღის ერთ-ერთი გამოჩენილი ხანი; იგი
ვლოდა, რომ ამ გზით ხანების შორის გაიმართებოდა
კონკურენცია, რომლის გამწვავებით ხანები ერთმანეთის
წინააღმდეგ ბრძოლას დაიწყებდნენ და მათ ძალი და
სოლიდარობა გამოეცლებოდათ.

* ამ მოვლემ ბიზოგრაფის შესაძენათ, სხვათა შორის, ვი-
სარბებლე სომხ ცნობილ მწერალის ბ-ნი ატრუტის წერილებით.

რომ არ გაეგარძელოთ, ნასრედინ შაჰის დევიზი იყო ლათინური „divide et impera“, რომლის საშუალებითაც ლარდალის ძლიერი ხანების ძალა გაანაწილა და საქმე იქამდის მივიდა, რომ ხანებმა არა თუ ერთმანეთის წინააღმდეგ ბრძოლა დაიწყეს, არამედ ქრთამის საშუალებით ერთმანეთს სასიძვრის უფროსობას ართმევდნ და ამ ხარჯების დასაფარავათ ხალხს უდიდრათ ყველედნ და მის უფლებებს ფეხქვეშ სთელავდნ. ამით სპარსეთის მთავრობამ ისარგებლა და ყოველივე შხრე ლარდალები დაიძონავა, და რაც ხანებს დაუმთავრებლათ გაეშოთ, ის მთავრობამ შესარულა. რა თქმა უნდა, რომ ხალხმა ამოღენა ძარცვა-გლეჯას ვეღარ გაუძლო და 1880 წელს, როდესაც ცნობილ ავაზახმა, რაჰიმ-ხანმა სასღერის უფროსობა ხელთ მოიგღო და ხალხს ძარცვა-გლეჯა დაუწყო, ახალგაზნა ლარდალებებმა ერთი შეიარაღებული ჯგუფი შეადგინეს და 1888 წ. რაჰიმ-ხანს შეებრძოლენ. ამ ჯგუფში მხურვალე მონაწილეობას იღებდა სპარსეთის რევოლუციის დღევანდელი გმირი, ასე წოდებული: აღმოსავლეთის გარიბოლდი, რომელიც ეკუთვნოდა რაჰიმ-ხანის მიერ დაზარალებულ ხალხის მასსას. თუმცა ზემოხსენებულ ჯგუფის მოღვაწეობა, ხალხის დასაცავათ, ძლიერ მხურვალე და ენერგიული იყო, მაგრამ ურცხვე ზამიბუზუჯთა ბრბოს ვერ გაუძლო და დაიშლო, და რადგანაც სათარ-ხანს ლარდალში ცხოვრება ვეღარ შეეძლო, ამისთვის იგი თავრიზს გაემზავრა და გლიათის (შაჰის პირველ შვილს ასე უწოდებენ) სამსახურში მიყო, სათარ-ხანის მიერ ამ ახლო ხნებში დამარცხებულ, ენ-უღ-დოვლეს შეეკედლა. ამ დროს რაჰიმ-ხანი ყაზალათ გავარდა და დაიწყო მთავრობის წინააღმდეგ მოქმედება. ნასრედინ შაჰმა ბრძანება გამოსცა, რომ ის შეეპროთ და თავი მოეკეცათ. სათარ-ხანი, ხალხის ჯავრის ამოსაყრელათ, ცდილობდა, რომ ამ ბრძანების აღმასრულებლათ ის გაეზავნათ, მაგრამ ადერბეიჯანის მთავრობის მეთაურთა ინტერესები მოითხოვდენ, რომ რაჰიმ-ხანს არაფერი მოსვლიყო, რადგანაც იგი ყოველ წელიწადს რადენსამე ათას თუმანს უგზავნიდა მათ და ქრთამავდა. სათარ-ხანმა რამდენჯერმე გაიმეორა თავის თხოვნა, მაგრამ მისი ცდა უნაყოფო დარჩა. მისი დღგამართება იმდენათ გამწვავდა, რომ იგი იძულებული გახდა, თავი დაენებებინა სამსახურისთვის, რადგან მისმა კოლეგებმა აზრი გაუგეს და დენა დაუწყეს. ამის შემდეგ სათარ-ხანი თავის თავის დასაცავათ შევიდა რუსეთის ქვეშევრდომ ეპქრების მოთავის ადილ-ხანის სამსახურში, რომელიც რუსის მთავრობის პრესტიჟის საშუალებით ხელუხლებელი იყო და არ ექვემდებარებოდა სპარსეთის მთავრობას.

ბანი ატრპეტცი ასე ასურათებს სათარ-ხანს: „ბებერ-ჯელ მინახავს სათარ-ხანი როგორც ადილ-ხანის კანტორაში, ისე სახლში ერთ პირთან, ვისაც იგი ემსახურებოდა, და სოფლებში, სადაც იგი მიუბნის (ხარჯის ამკრეფი) მოვალეობას ასრულებდა. ეს გაიზნადი, შვა-

გერიმანი და აგებულობით წერილი, მთიული ყოველთვის ჩაუქრებული და დარდიანი იყო. ხშირათ, ნერვოლეს (ყალიონი) მაწოდებდა. შეგვხვდავი ხოლმე სახეზე, როდესაც დარდიან თვალებს მომაშორებდა, ხმის ამოუღებლათ მობრუნდებოდა და გაეიდოდა ოთახიდან. ვინ მოიფიქრებდა თუ მის გულში რა ტრიალებდა და რაზე ფიქრობდა იგი მუდმივ“.

ჩვენ კი დაფუძნებთ, ვინ მოიფიქრებდა, რომ ეს ბედისგან დენილი კაცი, 13 წლის შემდეგ, გააკირებს თავის ვაჟაკოპით მთელ ქვეყანას, რომ ასე მედგრათ შეებრძოლება ძველ რეიმს, მრავალჯერ დაამარცხებს მის ბნელ ძალებს და ამაყათ აფერიალებს თავისუფლების დროშას.

(გაგრძელება იქნება) Artemius.

---*---*---*---*---*---

დაღ მისხ სხეებს, ჩემს სთავყანოს, რათ ვუაღრსებ, ან რდათ ვაღა?
 ტუვეთ შეეუზურავარ იბრატ სმეფვის, ვნ შეიბნრადებს, ვინ არის მისხელი?
 აჯაოდის; გუქუფს; გულ-სისხლიანს თავზე შეეკეაუს წყედადი—მეკლი...
 ანდაბაბა მუყეს ჭირსიუფათ, ცრემლებს მერათა ევდაემა სეკლი.
 მისაფედა ქეისა... დამძრა წყადი—სხვის, საღკრსის, ჩამოწყედი მანდა...
 აესულთ ეისისა მამეისმის მსდათ, დამეიავს ჭრტი გულ შესხარათ!
 ტუბდის ოცნით ვეღე სინამღეიუს,— ვიწვეგ სეუგარუს... მისხელს-მეფრეულს კელი, მავრამ ამათ, ანდა მისმენს; ჩამოატირანს კედემა სეკლი.

ტუვეთ, დამრტესულს, ხელ-ფეხ შებორკელს, შეამსისისენებს მცურაფი—გველი, გული არ ცნრება; გული ოცნებოს, გაურბის წყედადს... არა სჩანს მისხელი!

ბაბ—ი.

თეატრი.

წარმოდგენა ავაჯალის აუდიტორიის

„ცხოვრების გაწეუ“. დრამა 4 მოქ. პრფორმაციისა.
 რომარც იქნა, უშეღა და უფრადება მიეცია ავაჯალის აუდიტორიის. სხაზოლო უნივერსიტეტთან დაარსებულ თეატრალურმა სექციამ 11 ოქტომბრის დაწყო წარმოდგენების მართვა. არ შეგვიძლია სიამოვნებით არ მივეგებოთ ამ მოვლენას მით უმეტეს, რომ დასი ხაკამათ გამოცდილ და ენერგიულ პირობისაბან შესდგება. ამ დღეს წარმოადგინეს პროკტაოვის დრამა „ცხოვრების გაწეუ“. შეგვრდეთ ცოტა ხნით ამ პიესაზე.

მდილი, არისტოკრატ ტატარცეჟს ყავს ორი შვილი: ქალი ელენა (ქანი მოვალაშვილი) და ვაჟი იური (ბ. ჯაბაუნი). დარდის ახდისას, ელენა იზებირებს სიტყვას, რომელიც უნდა წარმოსთქვას მან პირტუცეთა მფარველ საზომადოების კრებაზე. ელენა დიდი მოსარჩლეა პირტუცეების, მას პირივით ეჯავრება ის „ფი-

ხილოვები, რომლებიც ცხოველებს აწამებენ და კლავენ მხოლოდ იმისთვის, რომ გაიგონ მისი თვისება. ამავე დროს, ელენას დედა, საქველმოქმედო საზოგადოების თავმჯდომარეა, რომელსაც მიზნათ აქვს ღარიბებს დახმარება გაუწიოს.

ასეთია მთა სიყვარულ მოქმედებათ მათ ქვეყნის მართლმთავეთ თავე; ისინი თვით პირუტყვებაც არ სტოვებენ უფრადღებდით და ამით, რასკვირვითა, ამაყობენ კიდც... მამრამ, ამა დაუბღეთ უფრი, რა წარია მთიი წინაური ცხოვრება?

მაშინ, როცა პირუტყვების დაცემა და ღარიბების დახმარებაზე ხმა მალა მაკვირიან, ამ დროს თავიანთ მოსამსახურეებს მოსთმან ასწორებენ, არა რათ ხდიან. ქ-ნი ელენა სიტყვის თქმის ნების არ აძლებს თავის მოსამსახურეს—პოლიას (ქ-ნი ქაქაძე), და მას ლანძღვა-მინებით გართ აბღებს. იური, მოსამსახურე იაკობს (ბ. ბაქრაძე) მძის სანახავათ არ უშვებს, რომელიც სა:ვაგომოფო-ში ცვდება, მხოლოდ იტირბ, —ტანისარით ვინ უნდა მომავლოდღასო! ელენას, რომელიც ღამის იორ სათაზე ბრუნდება კრებიდან, მოყავს ძაღლის ლეკვი და მოსამსახურეს უბრძანებს, რომ მზარულმა (ბ. გაცირიძე), რმე ააღუღოს ლეკვისათვის, მზარეული უფრს ამბობს, რადგან ფეხი სტკიოდა, მაგრამ მაკვირებელი ელენა თავისთან იბარებს მზარეულს და ემუქრება: თუ რმეს არ ააღუღებ, ვეტყვი მამას და ხელიდანვე დაგიბრავსო. დიახ, ამას ეუბნება ელენა მზარეულს, რომელსაც აქ ჩაუღვია თავისი სიცოცხლე... მაგრამ, ამით არ თავდება მათი არა ადამიანური დამოკიდებულება.

იური სიყვარულს უცხადებს პოლიას. ამ უპასუვნებს ის მართლა უყვარს, და იური აცდენს მას. პოლიას ვერ წარმოუდგენია, რომ ის თავის ბატონს სულით და გულით არ უყვარდეს. მას არ სჯერა მისი მგობრბის—მზარეულ ოსიბის რჩევა, რომ ბატონი არ არის სანდო. დიახ, არ სჯერა სანამ... ის არ წააყვდება იურის, როცა ეს უპასუვნელი მეთერი ქალს—ნატალიას (ქ-ნი ანდრონიკოვი) სიყვარულზე ემუქრება.

პოლია ნამუს ახდილია, იური კი უფრს ეუბნება შერთვებზე, და არა თუ უფრს, სსაცილოთაც არ ყოფნის მისი გულიდან ამონახებითი სიტყვებში... საქმეში ერევა იურის მამა. მას, რასაკვირვებია, სწყრის ასეთი შეთხვევა და უნდა საქმე „კარგით“ მოამგებროს. საშუალებაც მხათ არის ის უცხადებს პოლიას, რომ ეს უპასუვნელი ხვალე უნდა წავიდეს მისი სახლიდან, სამაგიერთო ის აძლებს მას 1000 მანეთს. ამ ფულით, ტატარკეების ახრით, პოლიას შეუძლია „მონახოს შესაფერი საქმრო და მშვიდით იცხოვროს“... დიახ, მათუბატურებულ, ნ მუხს ახილთ ქალს, ფულით აყვამოვლებულ და ამით თავის მოვალეობას მოხდილათ სთვლის. ან კი რატომაც არა! ზსა ხომ პოლია, როგორც მოსამსახურე, ადამიანათ არ მიანჩია, რომელსაც აქვს წმიდა, ძვირფასი გრძნობები და ამიტომ, მისი ახრით, ფულით დაჯილდღება სრულიათ საქმარისი იქნება... მაგრამ, სცდება! პოლია ატყობინებს, რომ ისიც ადამიანია და ამიტომ ფულის მიღებაზე უაზრს აცხადებს: „მე ჩემ სიყვარულს, ჩემ გრძნობებს, ფულზე არ ვყვიდი“...

პოლია მიდის ტატარკეების სახლიდან, მაგრამ სად, არც თითონ იცის... ბურჯუაზიული საზოგადოება ჯერძმულებსიკენ ისერის მას, „ცხოვრების გარეშე აყენებს“... პრასტიტუტკების რაზნს კიდევ ემტება ერთი წყვირი.

გაღის წელიწადი, რაც პოლია წვიდა. მაგრამ ერთ დღეს მას შემთხვევით ხვდება ქუჩაზა ხილი და მოყავს სახლში ამაბების მამამსახიბთავათ. ოსიას უსარია, რომ პოლია, მისი მგებარბი, კარგათ არის, კარგათ გამოწვობილია, და ვცითნება თუ სად მსახურბობს, მაგრამ... პოლია უწყნება, რომ ის არსად არ მსახურბობს, რომ ის ამეებს შოულობს ისე... თავისით!,

ამ დროს შემთხვევით შემოდის იური, რომელიც ცნობილიბს პოლიას... ის ლანძღავს ოსიას, რომ ზენდაცემული კაცი სახლში შემოყავს...

პოლია პასუხს სთხოვს იურის, მამრამ იური სიცილით უპასუხებს. პოლია მიამბუნებს იურის იმ სიტყვებს, რომელთაც ეუბნებოდა მას, როცა სიყვარულს უცხადებდა, მაგრამ იური ყურადღების არჩნათაც არ სწნობს და ზიზღით უყურებს...

მას მართალი ჰგონია თავის თავი. ის არ არის დარწმუნებული, რომ პოლიას უფლება აქვს, პასუხი მოსთხოვის მას. „მთაბლე ყველბან მთახნია, როგორც სიყვარულში, ისე სხვაშიც“. „ჯერ მახსენ ადამიანია და მერე მოიხთხვე ადამიანური უფლებაც“. აი, იურის სიტყვები! აი, ის მოტკეები, რომელთაც ის ხელმძღვანელობს... როცა იური გებულობს, რომ პოლიას შვილი ყავს, ის თავის მამსებრ ფულს აწოდებს, მაგრამ, პოლია მასაც უფრს ეუბნება...

„ოტკენ შეურბაცხეთ მოახლე, და არა მე. სულერთია, ვინც უნდა ყოფილიყო ჩემს ღალბას, მასც იმივე ბედი ეწყობდა“. ეს არის პოლიას უკანასკნელი სიტყვა. ამით შორდება ის თავის ბატონ-დამღუვყვებს.

აი, ჯილდო, რომელიც არბობდა ბურჯუაზიულმა საზოგადოებამ მოსამსახურეს, მოახლე. მაგრამ ამით არ თავდება ბურჯუაზის მოვლენა, ამით არ თავდება მოსამსახურეთა უბედურება!.

როგორია ბურჯუაზის ქველმოქმედება? მართლა ისეთი თავგამოდებული მფარველია ის ღარიბთა?

ტყულობა ბურჯუაზიის იბურჯუბითი მთელი თავის სიგრძე-სიგანით გადაიშლება ჩვენ თვალწინ, როცა საქველმოქმედო საზოგადოების გამეე უფრს ეუბნება დახმარებაზე ჭკრივ, ოღლებიან ქალს იმ მოსარბებით, რომ გაგზობან გამოიძია თქვენი შეძლება და აღმოჩნდა, რომ თქვენ გუთ ოთახიანი სახლი გქონებიათ, თუმცა არავითარი ამგვარი არ ყოფილა; ან კიდევ, როცა სხვა ქალაქიდან მოსულ სტუდენტს, რომელსაც სამი დღე არაფერი უკამია, უფრს ეუბნებია დამხარებაზე მხოლოდ იმისთვის, რომ ის სხვა უფრის მცხოვრებია.

ასეთია ბურჯუაზიული ქველმოქმედება, ასეთია მისი ჰუმანიზმი! გადაცხდელი ერთხელ კიდევ იმ ადამიანებს, რომ პირუტყვებათ ცქეულ ადამიანებს, რომელთაც ბურჯუაზის ენზე მოახლეთ, მოსამსახურე ეწოდებთ.

ის ბარემობა, რომ ცალს, რომელიც მოახლეთ მსახურბობს არ შეუძლია ნახოს ქმარი, რომელიც საღმე მსახურბობს არის, იწვევს მათი ოჯახის დარღვევას. ტატარკეის მეორე მოსამსახურე—დენის (ქ-ნი თამარაშვილი), რომლის ქმარი მეტტლეა და სამ თვეში ერთხელაც ვერ იხილავს თავის ცალს, სიყვარულს უცხადებს მოსამსახურე იაკობი... დენიამაც, რა ქმნას მას დაკარგული აქვს ოჯახის აღდგენის იმედი, დაკარბული აქვს იმედი ნახოს და გულში ჩაიკვას თავის ბიჭოც, და ამიტომ თანხმდება ბაძიყვარ იაკობთან იქონიოს დამოკიდებულება, რომელიც ამევე დროს, ასევე ატყუებს სხვა მოსამსახურეებსც.

დიახ, „მოახლეთა“ ოჯახი ირღვევა, მას ნთქავს ბურჯუაზიული ოჯახი...

ასური ვახლავო პროტოპოპოვის „ცხოვრების გარეშე“. ასეთი ვახლავი ის სიცოცხლური თეოტიერთობა, რომელიც შობს ამგვარ კომბინაციებს... საზოგადოება დღეიდან რიცხობს ტატარკეის ოჯახს, საზოგადოება იცნობს ერთხელ მშრულ, უმწიკველი პოლიასაც, რომელიც დღეს უუღღმარბობის მიღობულ დღმართხვა დაქანებული; საზოგადოებამ იცის მიზეზი პოლიას დაღუბნისა და მის დამღუვყელს შესაფერ მსჯავრბსაც დასდებს!

ერთხელ კიდევ სიამოვნებით უნდა აღვინშნოთ, რომ პიკის ასეთი ასრულება ჩვენების მოულოდნელი იყო, რადგან, მართალი მომხსენით, კარბანის გულგატკეობი ვიყავით. სახალბო უხვიერ-სიტების სექციის ეხლანდელი დსოი როგორც ვთქვით, სქამათ შეიარბლებულია შესაფერი ძალებით. ამ დღეს წარბოდგენამ საზოგადოთ კარგათ ჩაარბა. მავ, ქქ, გავლბაშვილი, ანდრბნიკა-შვილი, თამარაშვილი და ქიქოძე კარბები იყვენ. განსაკუთრებით ქ.ქ. გობობაშვილი და ქიქოძე ჩვენის ახრით საუცხოოთ თამა-

შობდნ. უკანასკნელი კარგი იყო მით უმეტეს იმ ადგილებში, სადაც ის ტატარეცხა და იურის ელაპარაკება. საუცხოვო იყვენ ბ.ბ. ბაქრაძე და მოკირძე. ბ. ჯაბაურს არა უშავდა რა, ასევე ითქმის ბ-ნ ხანზაოზე. საზოგადოთ ამ ორს, რომდნათაც ჩვენ შეენიშნეთ, როლი ნაკლებ შეესწავლით. სხვები ანსამბლს ხელს უწყობდნ. აქვე უნდა შეენიშნოთ, რომ ბ. ინაშვილს ნიკიფორის როლი სრულდებით არ უხდებოდა უმჯობესია ქაჩევიდა თუ სხვა როლს აიხდებდა.

წესრიგი საზოგადოთ, გვარიანი იყო. თუმცა, წინადადეგ „წარმოდგენებზე“ დახეული ზომებითი „თავისუფლების მოყვარე“ ყმაწვილები ხანდისხან გაილაშქრებდნ ხოლმე ადმინისტრატორთა წინააღმდეგ, მაგრამ, საზოგადოთ, წინადადეთან შედარებთ დიდი ცვლილება იყო.

სამწუხაროთ, წარმოდგენას საზოგადოება ნაკლებთ დაესწრო. მიხვებით ის უნდა ჩაითვალოს, რომ ავიშემის მკაცრა დროზე ვერ მოესწროთ. იმდელ მომავალში ეს არ მანქმორდა და საზოგადოებაცსკამათთ დაესწრება.

პარანა.

ქ. ქუთაისი. აქაური, სპეციალურათ ქარაული წარმოდგენების მმართველი დრამატული საზოგადოება დაიქსაქსა, დაქუქმაცდა იმ საგრძობელ დეფოციტების გამო, რომლითაც ის ყოველ წარმოდგენიდან უიმედობას ეძლეოდა. ვერ აიტანა ამხანაგობამ საზოგადოებისგან მოულოდნელი ასეთი გულგრილობა და ამ წლის სეზონის გაგრძელება ასეთ პირობებში შეუძლებელი გახდა; კინაღამ შეწყდა წარმოდგენების მართვა ხარჯების დაუკმაყოფილებლობის გამო... მაგრამ საფებით სული მაინც არ დაუღიბავს სტენიურ ხელოვნებას; დრამატული საზოგადოების ამხანაგობამ ერთხელ და უკანასკნელათ კიდევ სცადა რომელიმე პიესით მაინც შეეყრათ აქაური საზოგადოების თეატრისადმი აპატიო—და მართლაც, ამ ცთამ უნაყოფოთ არ ჩაიბრა. ხსენებულმა საზოგადოებამ მონახა კიდევ ამგვარი, თანამედროვე, მაღლევებელ კითხვებ-პასუხებით აღსავსე მისტერია-ცნობილ ბელგიელ სიმეოლისტ-დრამატურგ მეტროლინკის სამ მოქმედებიანი სასწაული „და ბეატრისა“, ადგილობრივმა დასმა კვირას, 12 ოქტომბერს ქ-ნ ნინა ჩხეიძის მონაწილეობით „სცადა“ ამ დრამის წარმოდგენა. შარშან ესევე პიესა თფილისშიაც დიდგა ბ-ნ შალიკაშვილისა და ქ-ნ ნინო ჩხეიძის თაოსნობით. ამ პიესამ მოსალოდნელი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია ქართულ ყურნალ-გაზეთებში; ერთი აუტზალირ ატება მის პირველათ სტენაზე მოვლინებამ და ბევრი სტატიებიც დაიწერა მის შესახებ.

აი სწორეთ ამ წინასწარ აზრთა შეჯახებამა და ყურნალ-გაზეთების მიერ ატეხილმა დავამ ამ სავანზე გამოიწვია მსწნელ საზოგადოების არაჩვეულებრივი, მოულოდნელი მოხელავებმა თეატრში; ზედმეტ ბილიეთების გაყიდვის მიუხედავათ ბევრი გაღადაწყვეტილი დაბრუნდა.

ორიოდ სიტყვა თვით პიესაზე და მის შესრულებაზედაც. მოგვხსენებთ მეტერლინკი, ამ ბოლო წლებში ლიტერატურულ ხელოვნებაში მიმდინარე მასივის-

სიმეოლისშიის საუკეთესო წარმომადგენლათ ითვლება, „ბეატრისაში“ ავტორი ატარებს, თითქოს სკრის კიდევ; დღევანდელი საზოგადოების მიღლებებელ, მის სულსა, გონებისა და გულის მამფროთებელ „სილაზისი“, „სიმშენიერისი“, სიყვარულის საკითხს. მისი აზრით, თუ უტოთიერთობრის სქესობრივი სიყვარული სპეტაკი და წმიდაა, რა ფორმაშიაც უნდა გამოიხატოს იგი, მაინც ეს გრძნობა სიკეთეა, საგმირო საქმეა, რომელსაც თვით განგება, ღმერთი, ციური ძალა, მაღალი არსი (პიესაში მაღლონა) ხელს უწყობსა და ამართლებს. პიესა დიდათ საინტერესო და ორიგინალური ნაწარმოებია.

• შევეხოთ თვით წარმოდგენის მიმდინარეობასაც. სამართალი მოითხოვს აღენიშნოთ, რომ დასს ყოველგვარი საცდელი ელანა, რათა პიესას მნიშვნელობა არ დაჰკარგოდა, რისთვისაც ბევრი რამ ახალი, ტენიკური მხარეების გაუქვობსებით, შევიძინათ ამ პიესისთვის, მაგრამ მაინც, რასაკვირველია, ასე ძნელათ შესასრულებელი პიესა, და მეტადრე ძნელათ გასაგები ქუთაისის სტენაზე, საესებით ვერ შესრულდებოდა. ერთი უხერხულობა ის იყო, რომ სილაზისი, სიმშენიერების ვანზორციელება, მაღლონას მაყურებელი პრისი-პირ ვერ უტყვროლდა, ქანდაკება ზურგ შექცევით იღვა ავანს ენაზე და შთაბეჭდილებას ვერ ახდენდა. სამაგიეროთ, მაყურებელთა გრძნობებზე სამოქმედებლათ წარმოდგენა მიღინარებოდა სიმეზიანი მუსიკის წყნარ მელიდიურ ხმებით; მაინც პიესის ასრულებას ბევრი რამ აკლდა. შესანიშნავათ, შეუდარებლათ დასძლია ქ-ნ ნინო ჩხეიძის ასულმა „და ბეატრისას“ პასუხსაგებელი როლი. მხოლოდ უხერხული ის იყო, რომ მეორე მოქმედებაში მაღლონას გამოხატავდა, მხოლოდ პირველსა და მესამეში ბეატრისას ასურათებდა, რაც შთაბეჭდილებას ახდენდა. კარგი იყო ბ-ნი მ. დადიანიც მონასტრის გამგის „მამის“ როლში. სისწორით მოეყუა მეორე მოქმედებაში მაღლონას ხორცშესხმულობის დროს გლახაკთა შემოსელოც. მეტს მოველოდით ქ-ნ ივანეძედან. რაც შეეგება დანარჩენ პიესათ—დანარჩენ მონაზონთა როლს ამსრულებელთ არც ერთი თავს არ გრძნობდა თავის ადგილას, არევედარევეთ, შეუთანხმებლათ მოქმედებდნ. სისწორითვე გადმოგვცა ბ-ნმა ზარდალიშვილმა პრისის როლი.

აქვე გავიხსენიებ, რომ წარმოდგენის წინ ბ-ნმა დადიანმა სწორედ კარგათ მოიქცა: მან მდამოთ, მოკლეთ გააცნო დამსწრეთ მეტერლინკის პირველება და გაუმარტა მისი თვალსაზრისი, მისი პოეზიის ძირითადი თვისებები.

შემდეგი პიესა მიდის კვირას, სახელდობრ იუშკევიჩის დრამა „მეფე“.

სერ—ჟორჟ.

კ რ მ ვ ი ნ ც ი ა .

ზემო სვანეთი. ქურდობამ დრმა ფესვები გიღდა მთელს სვანეთში. იშვიათია ისეთი ახალგაზდა, რომ წელიწადში რამდენჯერმე ცხენი არ მოიპაროს ოსეთსა

ე. ი. (ყარაჩაში, ჩერქეზეთში, ბახსანსა და ჩეგაში) და სამეგრელოში. ამ გარემოებამ კი დიდი შური და სიძულვილი დაბადა სვანებსა და ოსებ შორის. შარშან ზაფხულში ამ წინადაგზე რამდენიმე მკვლელობაც მოხდა. ასეთ გარემოებას კი, ვისიც ჯერ არს, ძალიან მკირე ყურადღებას აქცევს. მაგ. ამას წინათ რამდენიმე პირებმა ოსეთში ცხენები მოიპარეს და ვაღმოიყვანეს სვანეთში. ოსები გამოუდგენ ქურდებს კვალდაკვალ და მოყვნიენ სვანეთში. მათ მიმართეს დახმარებისთვის ადგილობრივ ბოქაულს, მაგრამ ამ უკანასკნელმა რჩევა დაუწყო მათ მორიგებით გაევაფებინათ საქმე ცხენების მოპატივებლთან... ასეთი შემთხვევების გამო დამოკიდებულება ოსებსა და სვანებს შორის მით უფრო მწვავედება და თუ ეს ასე გაგრძელდა, მოსალოდნელია ძალიან ცუდი შედეგები.

სვიმირელი

ს. ასკანა (გურიი). სიკვდილის პირზეა ჩვენი სამკითხველო მისული. ორი წელია, რაც ის დავეტილია და მის განსწავლ დღემდე არაფერს ამაღერს ამბობს. სხვაგან ახალს არჩნებენ, ჩვენც კი დაარსებულს ვუღვაკო. დროა მივაქციოთ ამას ყურადღება. სამკითხველოსთვის შენობა არის, მაგრამ ის სანახევროთ დაღბა და ღამის მთლიან დაინგრეს. ასე სამკითხველოს შივიწყება სირცხვილია, სხვა არა იყოს რა. ამიტომ, იმედია, ამ გარემოების მოქცევენ ყურადღებას საზოგადოების მოწინავე პირები და აღძრვენ კოხების სამკითხველოს აღდგენის შესახებ.

ინკო-გნიტო.

კოოპერატიული საზოგადოებები და პროფსინონალური მოძრაობა.

(გზრათული გახუთიდან)

ამ უკანასკნელ დროს რუსეთის მუშათა მოძრაობაში ვამჩნევთ ახალ, საინტერესო მოვლენას—კოოპერატიული საზოგადოებების განვითარებას.

კოოპერატიული მოძრაობის ცენტრით ითვლება პეტერბურგი, სადაც მოქმედობს ახლათ დაარსებული „შრომათა კავშირი“, ე. ი. კავშირი მომხმარებელ—მუშათათვის. „შრომათა კავშირი“ აღებს მუშათა უბნებში მომხმარებელ დღუქებს და მწარმოებელ საზოგადოებებს (მაგ. პურის საცხობებს და სხ.). ეს მოძრაობა იზრდება დღითი დღე. მეტადრე მის ზრდას ხელს უწყობს ეობორგის რაიონი პეტერბურგში; აქ „შრომათა კავშირმა“ თავის ოთხი თვის არსებობის დროს მოასწრო ვაგრცვლენა ყველა დიდრონი ფაბრიკების მუშათა შორის, სადაც „კავშირის“ მომხმარებელი დღუქებმა უკანასკნელ 23 დღის განმავლობაში გაყიდა 7,300 მანეთის საქონელი.

კოოპერატიული ამხანაგობები იზრდებიან და ვრცელდებიან, მიუხედავად სასტიკი დევნისა და წინააღმდეგობისა. უმეტეს შემთხვევაში სანოვაციან მოვარე ჩარჩების მხრით, რომლებიც ჯამუშომბასაც კი სწევენ როგორც „შრომათა კავშირის“, ისე ორგანიზაციებისა

წინააღმდეგ. „რადგან ესენი ხელს უწყობენ რევოლიუციას“. განვითარება სანოვაციითა ამხანაგობებისა, ისე, როგორც უდიდესი ზრდა პროფსინონალური მოძრაობისა, ხელს უწყობს მუშათა მასის აღზრდას, ახალისებს მის თვითმოქმედებისა და ორგანიზაციულით მოწყობის საქმეს. პროლეტარიატის მაღალ წრეში, იკრებება უზარმაზარი ძალა, რომელიც ერთ მშვენიერ დღეს შემთხვევისთანავე შეუერთდება პოლიტიკურ ენერჯიას.

ეკვი არ არის, რომ მწარმოებელთა ამხანაგობები, რომლებიც აერთებენ მუშებს, რამდენიმეთ უადვილებენ ცხოვრების პირობებს და აფართოებენ პროლეტარიატის ბრძოლის საშუალებებს. მაგრამ ამავე დროს ასეთი ამხანაგობები მუშათა მოძრაობისთვის წარმოადგენენ სახედათა დაწესებულებებსაც. მწარმოებელი კოოპერატივები (თავისი მექანიზმით) ეს კაპიტალისტური წარმოებანია ე. ი. ისეთი დაწესებულებანი, რომლებიც სარგებლობენ დაქირავებულ მუშათა და ნოქართა შრომით და, როგორც ასეთანი, მიდრეკილნი არიან იბრძოლონ მუშათა მოთხოვნების წინააღმდეგ—პირველათ, კერძო კაპიტალისტების კონკურენციის ზეგავლენის გამო და მეორეთ, იმის სურვილითაც, რომ გაზარდონ თავისი მოგება. ასეთი სურვილი, ამასთანავე იზრდება იმის მეოხებით, რომ მწარმოებელი საზოგადოებები შესდგებიან არა მარტო მუშებისაგან, არამეთ წვრილი ბურჟუაზიიდანაც. ამ ვაგნებში, 78,700 წევრთა შორის „ცენტრალურ კავშირში ნეშტების მომხმარებელ საზოგადოებებში“, რომელსაც კოოპერატიული ამხანაგობების წარმომადგენელი ელმი მეთაურობს გერმანიიში, ითვლება მხოლოთ 500 მუშა.

თუ ასეთ პირობებში განვითარდება ხსენებული ტენდენცია ანუ მისწრაფება, მაშინ კოოპერატივებს, სარგებლობის მაგიერ, მუშათა მოძრაობას შეუძლიათ მოუტენან დიდი ენება: იმათ შეუძლიათ ჩამოავლონ განხეთქილება მუშათა შორის, რადგან უპირატეს მდგომარეობას ჰქმნიან იმათთვის, რომლებიც, როგორც წევრები—მომხმარებლები, ღებულობენ კაპიტალისტურ მოსაგებს, ექსპლოატაციის საშუალებით თავიანთივე ამხანაგებიან, რომლებიც დაქირავებულნი არიან კოოპერატივებისაგან. ამასთანავე კაპიტალისტებს შეუძლიათ ასეთი ფაქტი მაგალითად გამოიყენონ. თავიანთი მუშების მოთხოვნის დამაყოფილებზე უარი სთქვან და მიუთითონ იმ წარმოების წესწყობილებაზე, რომლებიც თითონ მუშებმა დააარეს. ასეთ მოსალოდნელ განსაცდელის წინააღმდეგ ზომების მიღება კი საქირა მანამ, სანამ მოხსენებული კოოპერატივები წუშეში არ შესტურავენ და არ ჩაფლდებიან, ისე როგორც ჩაიფლა ინგლისის და ამ ქაშათ იფლებიან გერმანიის კოოპერატივები.

ინგლისი—ავანი კაპიტალისტურ განვითარებისა. იქ კოოპერატივებმა უმაღლეს წერტილამდე მიადწიეს. ამას წინათ გამოაქვეყნეს ინგლისის მომხმარებელ ამხანაგობათა ანგარიში 1905 წლისა. ამ ანგარიშებიდან

ნათლათ სჩანს თუ როგორ არა ჩვეულებრივი სისწრაფით მომწოდნენ ეს ორგანიზაციები ამ უქანასკნელ 43 წლის განმავლობაში, ე. ი 1862 წლიდან 1905 წლამდე. 1862 წელში ინგლისში იყო მხოლოდ 332 მომხმარებელი საზოგადოება, სადაც ითვლებოდა 90,341 წევრი, მათი ძირითადი თანხა უდრიდა 4,950,000 მანეთს, საბრუნავი თანხა 23,850,000 მან., წმინდა მოგება დარჩა 1,700,000 მანეთი. 1904 წელს კი იყო 2,664 მომხმარებელი საზოგადოება 2,320,116 წევრებით, ძირითადი თანხა იყო 445 მილიონი მანეთი. საბრუნავი თანხა 985 მილიონი მან. წმინდა მოგება დარჩა 100 მილიონი მანეთი.

ყოველ შემთხვევაში, ამ ციფრებმა ჩვენ არ უნდა და გვაბნაოთ. უნდა გვახსოვდეს, რომ ამ მილიონებს უკან ეფარება ისეთი ორგანიზაციული ძალა, რომელსაც პირდაპირ არაფერი საზოგადო არ აქვს მუშათა კლასის ინტერესებთან და მის მოთხოვნილებასთან. ინგლისის კოაპერატივები უბრალო კომერციული წარმოებაა, რომლებიც გამსჭვალულია რეაქციონური წვრილი ბურჟუაზიული ინტერესებით. ისინი არსებობენ სრულიად დამოუკიდებლად, ანუ არა აქვთ არავითარი კავშირი მუშათა მებრძოლ ორგანიზაციებთან, არაფრით არ არიან შეკავშირებულნი ტრედუნიონისტებთან (ინგლისის მუშათა კავშირთან), რომლებთანაც შეერთებულია ძალა ინგლისის პროლეტარიატისა, არამედ ექვემდებარებიან იმ კანონების მოქმედების, რასაც ექვემდებარება ყერძო კაპიტალისტების წარმოება.

ინგლისის კოაპერატივები გადაიქცნენ სრულიად კერძო კაპიტალისტურ წარმოებათ, რომელიც მუშათა პროლეტარიატის მდგომარეობას ოდნავ ყურადღებასაც არ აქცევს.

ასეთი ბედი ელის კოაპერატიულ მოძრაობას გერმანიაშიაც.

ს. თავართქილაძე

(შემდეგ იქნება)

სტუმენტთა შორის

(საკუთარ კორესპონდენტისაგან)

პირველი ფურცლის გამოხვლის შემდეგ, ნოვოროსის უნივერსიტეტში ადმინისტრაციამ ჩვეულებრივ ზომებს მიმართა. უნივერსიტეტი აიფსო სხვა და სხვა ჯურის ხალხით, რომელნიც თვალ-ყურს ადევნებდნენ მოსწავლე ახალგაზღობის ყოველივე ნაბიჯს. ეს ვაჟბატონები იმდენათ გათანამდნენ, რომ ზოგიერთ პროფესორებს ლექციების კითხვის დროსაც კანტროლს უშვებოდნენ და სხვ. ასეთმა საქციელმა მოთმინებიდან გამოიყვანა ისედაც შევიწროვებული ახალგაზღობა და 7 ოქტომბერს კოალიციონურმა საბჭომ გამოაცხადა გაფიცვა და ხელმოკრეთ წარმოაყენა აკადემიური ხასიათის მოთხოვნილებები. გაფიცვამ მშვენივრათ ჩაიარა

საექიმო და ფიზიკო-მატემატიკურ ფაკულტეტებზე, მხოლოდ იურიდიულზე და ისტორიკო-ფილოლოგიურზე მან ვერ ჰპოვა ასეთი ნიადაგი. ეს იმით აიხსნება, რომ პირველზე თვალსაჩინო რიცხვია კავშირის წევრებისა და აკადემისტებისა; მეორეზე კი ნორმალურ მეცადინეობის დროსაც თითო ლექციას 3—5 კაცი თუ დაესწრობა, ისე მცირეა ამ ფაკულტეტზე სტუდენტთა რიცხვი. ბ. ტოლმაჩოვმა, რომელსაც პატარა შეურაცხყოფა მიიყენეს 7 ოქტომბრის ფურცლებში, გავითვალისწინებთ, რომ ის მკაცრ ზომებს მიიღებს არეულობის დასაშვებლად. ჯერ დააპატიმრეს ოციოდე კაცი, მათ რიცხვში სამი ქართველი. ექვს გარეშეა, ბ. ტოლმაჩოვი სისრულეში მოიყვანს თავისი მუქარას, იმ შემთხვევაში თუ გაფიცვა გაგრძელდა. მაგრამ გაფიცვა დიდი ხანი ვერ გასტანს. მოსალოდნელია, პეტერბურგს და მოსკოვს უნივერსიტეტების გადაწყვეტილება გაუღვინას იქონიებს ნოვოროსის უნივერსიტეტზე და აქაც ამ მოკლე ხანში აიხსნება გაფიცვა.

არბიო.

ქუთაისის ქრონიკა.

აკაის 50 წლის იუბილეს აღვილობრივი მომწესრიგებელი, 5 ოქტომბერს არჩეული, კომისია გეგმის შედგენას მალე დაამთავრებს და ისევ კრებს წარუდგენს დასამტკიცებლად.

➤ ქართული წარმოდგენების სეზონი დაიწყო, მაგრამ მისი გაძლოა ახალმა აშხანავაზამ იკისრა.

➤ 27 ოქტომბერს, ილიას დაბადების დღეს, ქალაქის თეატრში მისი ფონდის გასაძლიერებლად გაიმართება საღამო, სადაც მაყურებელთ ილიას ნაწარმოებთა ტიპებსა და სხვა და სხვა მოვლენებს აჩვენებენ. საღამოს პროგრამა, რამდენათაც ეიცოთ, შინაარსიანია. საღამოს მეთაურობს დავ. კლდიაშვილი, პ. ყიფიანი, ავლიშვილი და სხ. მოწვეულია იონა მეუნარგია ილიას შესახებ რეფერატის წასაკითხათ.

➤ აღვილობრივ ციხეში ფილტვების ავთამყოფობით გარდაიცვალა ს. დიშის მცხოვრები პოლ. ქლენტი.

➤ ქუთაისისა და ბაღდადს შუა გაყვანილ გზაზე ქურდ-პაცაკობამ ძლიერ იმატა. ამ თვეში სამჯერ მოხდა დაცემა. ამას წინათ სოფელიებს თავს დაესხნენ დანებიო შეიარაღებული პირები. 11 ოქტომბერს გაიარცეს ჩალღადრები, წაართვეს რაც რამ ებადათ, ცხრა ოქტომბერს თავს დაესხნენ დელიეფს. ამის გამო დაატყისლეს ნ. ჩხეიძე და ბ. ჯანფიძე. გამოძიება სწარმოებს.

➤ ქართულ გიმნაზიის მოსწავლენი განსაკუთრებულით აპირებენ აკაის იუბილეს შესვენებას, რისთვისაც თადარიგს აქედანვე შეუდგენ.

დ ე დ ა .

როგორც აღმზრდელი.

(წერილები მუშა ხალხის დღეებისადმი).

თარგმანი ბერმანულიდან ს. კანდ—ისა. *)
12.

შენ უნდა იქონიო მოთმინება!

შენი ბავშვი ურჩი და ცელიკია. ასჯერ მაინც დაუშალე მას უხვიერო ეშმაკობა, ის მაინც თავისას არ იშლის. მან არ უნდა იტყლაპუნოს წყალში; რამდენჯერ უთხარო ეს შენ ბატარა ქალიშვილს, ეს არის სულ ნახევარ საათის წინათ გაუშეორე, მაგრამ, ხედვა, ვგერ მინდორში წვიმისაგან დამდგარ გუბებში კიდევ ჩამხლარა და მხიარულათ ქუყუპალობს. წყალი ესხმება მალა; წინდები და ტანისამოსი სულ სველი აქვს, შენ კი გამწარებული უყურებ ამას. ბრაზი მოგდის და სრულეებით ვერ ამჩნევ, როგორ მხიარულათ ბრწყინავენ ბავშვის თვალები. შენ ხედავ მხოლოდ სოველ ჩულქებს და ფეხსაცმელს, ეშმაკ და ურჩ ბავშვს. ბრაზი და სიმწარე გძლევის. გამოდისხარ მოთმინებიდან, სასტიკათ სჯი და უყვირო ბავშვს: „რამდენჯერ აღვიტრძალებ მე შენ მამ, მე საძაგელო შენა, მე შენ ველარ გაფიძლებ. აბა, რა უნდა გამოვიდეს შენგან“!

დამშვიდდი, აღეღებებო დედა! შენი ბავშვი არც ერთ სხვა ბავშვზე უარესი არ არის. რასაკვირველია, მას არ უწყევია თავში კანონთა კრებულები, მით უმეტეს ჯან-პრთელების კანონები. სახედნიეროთ, არა! ეს იქნებოდა ცუდი ბავშვისათვის, ეს იქნებოდა ყოვლად უახარო—ბავშვს რომ მუდამ, ყოველ ნაბიჯზე, ყოველ ფეხის გადადგმაზე ახსოვდეს ის ასი და ათასი საყვედური და გაწყრომა, რასაც მამა ან დედა მთელი წლის განმავლობაში ხან სიმშვიდეში, უფრო ხშირათ სიბრაზეში აძლევს ბავშვს. ჰკითხე, დედა, ყოველთვის შენ თავს წინააღმდეგობა არ გრებულათ, შეგიძლია ასე თუ ისე მოიკციე თუ არა. რა უნდა ექნა აღმზრდელს, რომელსაც ყოველთვის სურდა შენ გაეფრთხილებინე: ასე შენ არ უნდა მოიკციე, რა ხშირათ გეუბნები შენ ამას, ეს არის სიმრუდე და შეცდომა!

განა ყურადღება არ უნდა მიაქციო და მიატოვო ბავშვი წყალში საშხაპუნოთ? რასაკვირველია, არა! ის მაშინვე უნდა ამოიყვანო. თანაც საყვედური უნდა უთხარო მოკლე და ვადაქრილ სიტყვებით, ზოლო არ აღშფოლე. შენ არ უნდა დაარღვიო შენი ბავშვის შენდამი რწმენა გულმოსულ სამდურაგით და აღშფოთებულ გაცივრებებით. ბავშვმა უნდა იგრძნოს თუ რითი აყენებს მოზობლებს უსიამოვნებას—ეს შეუძლია მას. ბავშვი უნდა შეეჭვიოს დაჯერებას. ის უნდა ერიდებოდეს სიმრუდეს, სიგლახეს, უხუდლობას, საფრთხეს—ამას უნდა შეაჩვიო ბავშვი. მაგრამ გულ-მოსულობით, სიბრაზით, ბრაზისაგან წამოსროლილ სიტყვებით და სასტიკ ბრძანებ-აკრძალვით კი არ შეგიძლია მიადლო მას. პირიქით,

დამშვიდებული, წყნარ დარიგებით და თანდათანობრივ შეჩვევით უფრო მეტი შეგიძლია შენ, ვინც წარამარა მწარე გაიცხვით, აღშფოთებულ კრულვით და გინებით. დედამ უნდა იქონიოს მოთმინება. მოუთმენელ წიწვე-გლეჯით შენ ვერ მიიყვან ვარდის კვირტს აყვავებამდღი. პირიქით, დააქნობ მას. თუ შენი ბავშვიც, ადამიანის ნაზი კვირტი, გინდა ლამაზათ გაიფურჩქნოს, ნუ აჯავრებ და ნუ გლეჯ მას, არამედ ივარჯიშე მოთმინებით.

რედაქტორ-გამომცემელა იოსებ ბარამაშვილი.

ბ ა ნ ს ხ ა ლ ე ბ ა ნ ი .

რ ი დ ა მ ა ტ ი ი ს ა ბ ა ნ :

ვ ი ნ ც „ ჩ ვ ე ნ კ ვ ა ლ ს “

წასული თვეების ნომრებით, ან მხოლოდ პირველი სექტემბრიდან გამოიწერს წლის ბოლომდე, მიიღებს კაპულიარულ სამეცნიერო სტატიებისა და მოთხრობათა

პ რ ე ბ უ ლ ს

რომელიც დაახლოებით შეიცავს 200 გვერდს.

• ჩ ვ ე ნ ი კ ვ ა ლ ი •

წასული ნომრებით წლის ბოლომდე ღირს — 3 მან. სექტემბრიდან — — — — — 2 „

ხელის მოწერა მიიღება თბილისში—რ. დაქციაში; ქუთაისში—კანტარა „იმერეთში“. ქუთათურ ხელის მოწერათ ვახეთი პრემიით დაუროგდება კანტარა „იმერეთში“

თიფისი. Редакция «Чвени Кვალი». Ванская ул. № 12. Рахиль Каландадзе.

1908 წ. ენკენისთვის I-დან ქუთაისში
6. ლ. მიქელაძის ასულმა

მთავრობის ნებართვით გახსნა მე-3 ხარისხის

ქ ა ლ თ ა ს კ ო ლ ა

პროფესიონალურ განყოფილებით

ასწავლიან: 1) სრულს კურსს ერთ-კლასიან სამინისტრო სკოლისას.

2) სრულს კურსს ქრ. კერვისას, სხვა და სხვა დარგის ხელო-საქნარსა და შლიაპის ხელობას.

სწავლის ქირა წელიწადში 36 მანეთი.

თხოვნები მიიღება სასწავლებელში. ტფილისის ქუჩა, სახლი ნესმაშინის (აღრე სანიკიძის).